

Den offentlige diskurs omkring de danske Englandsfrivillige i årene 1945-1948

Kandidatspeciale Sommeren 2019

(privatfoto)

3. JUNI 2019
AF LINE ZAHL LARSEN
Aalborg Universitet
Vejleder: Poul Duedahl

Abstract

The public discourse surrounding the Danish volunteers in the Commonwealth forces between 1945-1948.

This thesis investigates the official discourse of the Danish volunteers in the Commonwealth forces between the years 1945 and 1948. The purpose of the thesis is to analyse the development of the discourse and to investigate how it came to be expressed in the media coverage provided by an array of Danish newspapers, chosen with the intent to represent all the Danish political parties. The overall approach is to use discourse with the intent to discover the use of language and social constructions. The approach is primarily qualitative as the newspapers will be investigated with the purpose of finding a more extensive meaning in the discursive elements. Furthermore, the approach is deductive as the analysis is divided into predefined categories.

The analysis considers how the deployment of the Danish volunteers were received by looking to the discourse concerning the responsibility and obligations many Danes felt post World War Two, when England had liberated Denmark from Germany. Furthermore, it will look to study the opinions surrounding Denmark's position as a democracy and allied country. It considers the use of imperial and colonial references in the discourse as well as the expenses the deployment cost the Danish society. Finally, the analysis examines the discourse concerning a murder, of which the soldiers were accused of and comments the homecoming of the volunteers from Palestine.

The newspapers were either independent or affiliated by different political parties, which was one of the important elements in the analysis of the papers. In 1945 the discourse seemingly had an overall positive reaction to the deployment, except few apprehensive actors, in which one accused the agreement between the two countries of being a breach of the Danish constitution. From 1946 to 1948 the discourse underwent a more extensive political disunity because the communist newspaper now moved to support The Soviet Union, while the other newspapers were supporters of The Allied forces. Even though the general discourse in the news coverage was divided in 1946, the murder of a British woman was covered by all papers, but with different rhetorical devices. This coverage could, even though it was not negatively constructed, have affected the discourse in a negative way, as one of the Danish men was accused of the murder. During 1947 the discourse was influenced by discussions concerning colonialism and imperialism, which in the end created a negative discourse that could have affected the Danish volunteers. In 1948 the press coverage was almost non-existent. In the end the coverage was both negative and positive, and the news coverage decreased through

1945 to 1948. This decreasing news coverage influenced the official discourses, which in the end was not primarily affected by the political parties. (2923)

Indholdsfortegnelse (antal normalsider: 72,7)

1 Indledning.....	1
<i>1.1 Afgrænsning</i>	<i>3</i>
<i>1.2 Problemformulering</i>	<i>3</i>
2 begrebsafklaring	3
<i>2.1 Diskurs</i>	<i>3</i>
3 Forskningsoversigt.....	4
4 Metode (dvs. Analysestrategi)	12
5 Kildepræsentation	15
<i>5.1 Aviser som kilder.....</i>	<i>15</i>
<i>5.2 Det politiske landskab omkring og efter 1945</i>	<i>17</i>
<i>5.3 Socialdemokratisk.....</i>	<i>18</i>
<i>5.4 Radikale venstre.....</i>	<i>19</i>
<i>5.5 Borgerlig</i>	<i>20</i>
<i>5.6 Venstre.....</i>	<i>21</i>
<i>5.7 Konservativ.....</i>	<i>21</i>
<i>5.8 Kommunistisk (DKP).....</i>	<i>23</i>
<i>5.9 Uafhængigt</i>	<i>24</i>
6 Analyse.....	25
<i>6.1 Ansvar og forpligtelse</i>	<i>25</i>
<i>6.2 Danmark som allieret og demokrati.....</i>	<i>36</i>
<i>6.3 Imperialisme og kolonisering.....</i>	<i>41</i>
<i>6.4 Sociale, juridiske og økonomiske omkostninger</i>	<i>49</i>
<i>6.5 Øvrigt.....</i>	<i>55</i>
7 Konklusion	58
9 Anvendt litteratur	61
10 Anvendte kilder.....	63

1 Indledning

Året er 1945, Anden Verdenskrig er endelig overstået for Danmark, og de hårde besættelsesår har efterladt et land med en ny befrielsesregering bestående af ligeligt repræsenterede modstandsfolk samt politikere. Ni medlemmer fra frihedsrådet og ni mand fra de politiske partier.¹ Efter Anden Verdenskrig, var de primære opgaver for befrielsesregeringen at tage sig af retsopgøret, som var de afgørelser, der skulle afklares efter besættelsen. Hvor en del af befolkningen var meget lydte i deres protest overfor milde straffe, stod en anden del af befolkningen med kritik overfor unødvendige hårde straffe - herunder den indførte midlertidige dødsstraf.² Efterkrigsårene, er et veldiskuteret emne og de politiske strømninger, var også under en vis omvæltning, da man efter krigen kunne se frem til et nyt frit valg oktober samme år. Rent sikkerhedspolitisk stod Danmark også overfor en helt ny situation, hvor den nye trussel pludselig var de sovjetiske tropper, som blandt andet befandt sig på Bornholm, og mottoet blev ”aldrig mere en 9. april”. I 1945 blev FN introduceret som værende et samlingspunkt for de allierede lande, der forpligtede sig til at kæmpe imod aksemagterne. FN skulle blandt andet sikre en kollektiv sikkerhed og fremme global stabilitet også for de små lande som Danmark. I oktober 1945 begav danskerne sig mod stemmeurnerne, og ved dette valg klarede de sig ud af det, som kan karakteriseres som en højrisikofase, da der her blev stemt om magten i stedet for, at landet blev drevet ud i en borgerkrig, hvor forskellige grupper ville kæmpe om magten.³

Efter krigen var det danske forsvar stort set ikkeeksisterende, og derfor var det svært at samle folk til militær tjeneste, heriblandt samlingen af frivillige til tysklandsbrigaden⁴, hvor danske frivillige skulle hjælpe de britiske styrker i besættelseszonen.⁵ Derudover, bragte besættelsens afslutning muligheden for at indrullere danske frivillige i den britiske hær. Denne mulighed var baseret på løfter afgivet af den konservative John Christmas Møller, men de var ikke bindende rent juridisk. Dog var der en overvejende følelse af, at Danmark skyldte England noget efter deres hjælp under krigen. Derudover, blev der fra nogle sider stillet spørgsmålstejn ved Danmarks rolle som allieret, da landet havde bibeholdt en relativt neutral rolle under landets besættelse.

¹ Helge Paludan, Steen Busck, and Henning Poulsen, eds., *Danmarks Historie: I Grundtræk*, 2. reviderede udg (Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2002), 361.

² Paludan, Busck, and Poulsen, 355–56.

³ Ole L. Frantzen, ed., *Danmarks krigshistorie* (København: Gads Forl, 2008), 264–266.

⁴ Frantzen, 275–76.

⁵ Hans Kirchhoff et al., eds., *Fra mellemkrigstid til efterkrigstid: festskrift til Hans Kirchhoff og Henrik S. Nissen på 65-årsdagen oktober 1998* (København: Museum Tusculanums Forlag, Københavns Universitet, 1998), 714–16.

Omkring 2500 danske unge mænd blev i sidste ende indrulleret under engelsk kommando, og gennemgik et engelsk træningsforløb, før de blev udsendt til forskellige store dele af det britiske verdensrige indtil 1948, hvor England påbegyndte hjemsendelse af tropperne.

Danmark stod ved befrielsen med en masse store løfter, som i efterkrigstiden fik stor betydning. Det løfte, der først og fremmest kom til at få følger, var den mulighed, danskerne fik for at bidrage til at færdiggøre krigen i Japan og udsendelse til det kapitulerede Tyskland. Der var, rent politisk, en holdning hos samarbejdspolitikerne, som udsprang fra ideen om, at Danmark stod i gæld til England og de allierede. I befrielsessommeren meldte de unge sig frivilligt og glædeligt, så de kunne nå at hjælpe med at slå den sidste af aksemagterne - Japan. Det endte dog med, at den officielle kontrakt mellem Danmark og England først kom i hus i september 1945, og her var Japan allerede kapituleret. Dog var der stadig brug for ekstra og friske styrker i den britiske hær, da mange af de engelske soldater havde brug for at vende hjem efter en lang og omkostningsfuld krig. Derfor kom der en ny aftale på tale imellem de to lande. De unge danske mænd ville blive sendt ud for at aflaste englænderne. Aftalen ville ikke økonomisk koste Danmark noget, da alt materiel ville komme fra England, og sikkerhedspolitisk var man også i Danmark enige om, at det var en gratis omgang for god omtale. I sidste ende blev der oprettet et nyt rekrutteringskontor i slutningen af 1945, og først i 1948 blev de sidste Danske mænd hjemsendt fra de tidligere britiske kolonier.⁶

Denne del af dansk historie var indtil 00'erne meget lidt kendt, og derfor er der stadig dele af historien at fortælle. Emnet er blandt andet blevet sat i lighed med den mere nutidige udvikling med hjælpe- og besættelsestropper, som man så ved eksempelvis Irakkrigen og Afghanistan.⁷ Der er dog stadig dele af emnet, der endnu er let eller slet ikke berørte, og en af disse elementer er, hvorledes udviklingen af diskursen ændrede sig. Der er forskere, der har beskrevet hvorledes der i 1945, var en stor interesse for de frivillige, og hvorledes dette var brændt ud i 1948. Der er undersøgelser, som blandt andet er baseret på analyser med fokus på politiske og økonomiske bevæggrunde for udstationeringen af de frivillige på ministerielt plan. På det sociale niveau dækker forskningen over personprofiler, der hovedsagligt er bygget på statistik, og personlige beretninger. Derfor er der en mangel på nærmere analyse af den ændring i den offentlige meningsdannelse, der opstod ude i hjemmene, og heraf i det offentlige rum. For at kunne nærme sig denne del af forskningen, er det et bredt udvalg af de Danske aviser, der skal granskes. Det er i tidligere forskning blevet erkendt, at der skete et skift i

⁶ Frantzen, *Danmarks krigshistorie*, 275.

⁷ Peter Viggo Jakobsen, "Fra Palæstina Til Afghanistan – Danske Soldater i International Tjeneste 1945-2005," in *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48* (København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006), 8–9.

holdningen omkring udsendelsen af de frivillige, og derfor vil der underlæggende være et skift i diskursen – konstruktionen af meningsdannelsen. Dette skift i diskursen kan blandt andet ses i de massemedier, som samtiden havde. I 1945-1948 havde Danmark ikke adgang til de bredere massemedier, som eksisterer i dag, så derfor var deres primære kilde til information og nyheder aviser. De var øjet udadtil og derfor også den primære kilde til den offentlige diskurs.

1.1 Afgrænsning

Undersøgelsen vil tidsmæssigt være afgrænset til årene 1945 til og med 1948, da det er herimellem de frivillige blev hvervet, udsendt og senere hjemsendt. Der vil dog være afvigelser, når historiske sammenhænge bidrager til analysen og diskussionen. Grunden til dette valg er, at det ved hjælp af kildemateriale har vist sig at være denne periode, der er tale om. Den eksisterende forskning, der vil blive præsenteret i det følgende afsnit, har beskæftiget sig med omtrent samme tidsperiode hvilket bekræfter specialets afgrænsning. Undersøgelsens fokus er den offentlige diskurs omkring de frivillige og deres udsendelse indenfor nævnte periode, og herunder vil analysen være bygget op omkring en bred skare af avisartikler, der ikke kun holder sig til periodens største aviser. Denne afgrænsning af emnet er valgt på den baggrund, at jeg finder, at der mangler et stykke forskning på dette område. En række af de større avisers modtagelse af hvervningen er dækket, hvilket man vil se i forskningsdiskussionen, men jeg mener at der mangler en mere omfangsrig analyse af danske avisers diskurs gennem hele perioden.

For at opnå en udført undersøgelse af den danske offentlige diskurs omkring de Englandsfrivillige, er problemformuleringen som følger.

1.2 Problemformulering

Hvordan kom den offentlige diskurs omkring udsendelsen af de Englandsfrivillige i årene 1945-1948 til udtryk i avisernes opinionsarbejde?

2 begrebsafklaring

2.1 Diskurs

Begrebet diskurs, vil i denne opgave tage udgangspunkt i Norman Faircloughs definition af diskurs, herunder hans kritiske diskursanalyse. Denne fortolkning af diskurs bygger på en mere snæver brug af ordet diskurs, end det normalt ville blive brugt i samfundsvidenskabelige studier. Han anser diskurs

som værende en social praksis, hvilket indebærer ”at diskurs både er en måde at handle på, en form, hvori folk kan agere i forhold til verden og særligt i forhold til hinanden, og en måde at repræsentere verden på”.⁸ Derudover, bruger Fairclough diskurs til at referere til både talt sprog, skrevet sprog, semiotisk aktivitet herunder billeder og til sidst nonverbal kommunikation.⁹

Ifølge Fairclough, har samfundsvidenskaben bidraget med væsentlig forskning i sprogets natur og dets virkning i det moderne samfund. For at udvikle en diskursanalyse, der er med til at bidrage til en kulturel men også social analyse, skal det være kombineret med tekstnær tekstanalyse. Faircloughs kritiske diskursanalyse er en anerkendelse af, at social praksis, men også sprogbrug, er bygget op omkring årsag- og virkningsmekanismer. Dette ses specielt i form af magtudøvelse og sprogbrug, hvor det oftest ikke er tydeligt for folk, at forskellige virkemidler bliver benyttet.¹⁰ Han beskriver, hvorledes diskurs på denne måde kræver, ”at sprog er en social og historisk situeret form for handling”¹¹, der står i forhold til, at det er socialt formet og socialt formende. Således er enhver tekst med til at bidrage til at forme kultur og samfund.¹² Det er denne tolkning af diskurs, der er kernen i brugen af diskurs i dette speciale. Da sproget bliver anvendt til at vise sociale praksis fra forskellige synspunkter – herunder ved hjælp af officielle diskurser, dagligdags diskurs, politisk diskurs med mere, kan brugen af diskurs vise konstruktionen af den offentlige meningsdannelse.

Den diskurs, som dette speciale vil arbejde ud fra, er derfor den offentlige diskurs, som man ser i de offentlige rum, og som i årene omkring 1945-1948 blev konstrueret i de massemedier, der var tilgængelige. Helt specifikt vil der blive set på et bredt udvalg af aviser, som i udbredt grad var et af de primære medier i tiden efter Anden Verdenskrig. Disse aviser, vil blive præsenteret senere i specialet.

3 Forskningsoversigt

I det følgende kapitel, vil der blive redegjort for den allerede eksisterende og generelle forskning omhandlende de Englandsfrivillige. Dette speciale bevæger sig indenfor feltet danske frivillige, men tager udgangspunkt i de mænd, der blev sendt ud til de tidligere britiske kolonier, i årene 1945-1948. Da der ikke har været det store kendskab, og stadig ikke er et stort kendskab til denne del af dansk historie, findes der ikke megen faglitteratur, der berører emnet.

⁸ Norman Fairclough, *Kritisk diskursanalyse: en tekstsamling* (Kbh.: Hans Reitzel, 2012), 15–19.

⁹ Fairclough, 120.

¹⁰ Fairclough, 119–20.

¹¹ Fairclough, 121.

¹² Fairclough, 121.

Den første behandlede forskningsartikel, som berører emnet, er af Frank Weber lektor ved EUC Nordvest. Denne artikel "For King and Empire – de glemte danskere" i tidsskriftet *Humaniora* fra 1993. I artiklen fremkommer det, at Weber ved hjælp af arkivmateriale fra Rigsarkivet kom frem til at 2627 frivillige danskere blev udsendt i britisk tjeneste.¹³ Han beskriver ligeledes hvilke grunde, de danske frivillige havde til at drage i krig for England. Her kom han frem til, at det blandt andet var for at vise Danmarks ønske om at blive set som værende en del af de allierede magter.¹⁴ Derudover, kommer artiklen kort ind på emnet omkring hvervningen og sessionen i Danmark, samt den efterfølgende træning i Canterbury i England. Overordnet set, er artiklen informativ, men som Weber selv skrev, stod mange spørgsmål endnu ubesvaret hen efter hans artikel. Den giver et informativt og kort overblik over forskellige aspekter af sagen omkring de Englandsfrivillige, og nævner kort brug af to artikler fra *Politiken*, i hans undersøgelse af den militære nødvendighed.¹⁵

En anden forskningsartikel, "Military conduct – Very good" i *Hærenyt* er skrevet af Ebbe Juul-Heider, lektor cand.mag. i historie og kristendomskundskab samt oberstløjtnant Den Kongelige Livgarde.¹⁶ Denne artikel tager udgangspunkt i arkivmateriale fra "dansk-engelsk Rekruteringskontor" og altså noget af det samme, som Weber brugte i sin egen artikel. Dette var noget af det samme materiale som Weber og hoveddelen af de andre forskere har brugt, men som dette speciale ikke vil afbenytte, da det efter gennemgang ikke opfylder kriterierne for problemformuleringen senere besvarelse. Juul-Heider beskriver, hvorledes der blev udsendt 2434 frivillige til den britiske hær¹⁷, og dette taler imod de tal, som Weber kom frem til i 1993, med et antal på 2627. Juul-Heider bruger en udsendt frivillig som eksempel på alle de frivilliges færd, hvilket han beskriver, som værende godt nok, "da der var ganske mange lighedspunkter".¹⁸ Dette er ikke en kvantitativ tilgang til en faglig tilgang, og dermed kan det diskuteres hvorvidt denne fremstilling er repræsentativ for de frivilliges profil, som han ellers forsøger at beskrive.¹⁹ Samlet set kan denne artikel give en ide om, hvordan selve rekruttering og sessionerne foregik, da det er indenfor dette område, han bevæger sig mest indenfor. Der er dog store mangler ved denne artikel, i dens fremstilling af de frivilliges profil, samt den uvished der opstår ved at han og Weber kommer frem til to forskellige antal frivillige.

¹³ Frank Weber, "For King and Empire - de Glemte Danskere," *Humaniora* 7, no. 3 (1993): 16.

¹⁴ Weber, 16-17.

¹⁵ Weber, 17-19.

¹⁶ Ebbe Juul-Heider, "Military conduct - very good," *Hærenyt*, no. 3 (1999): 4-7.

¹⁷ Juul-Heider, 6.

¹⁸ Juul-Heider, 7.

¹⁹ Juul-Heider, 7.

I 2005 udkom der en tredje forskningsartikel af Lene Nilsson, historiker og cand.mag. Denne blev udgivet under titlen ”Danske mænd i den engelske hær 1945-1948” i *Siden Saxo*. Denne giver et godt overblik over begivenhederne fra 1945 og frem. Denne artikel er bygget op omkring materiale fra rigsarkivet, men også interviews, dagbøger, breve og dokumenter. Den beskriver, hvem de frivillige var, ned til køn og alder, og hun bruger ligesom Juul-Heider udsagn fra veteraner til at bidrage til artiklen. Ifølge Nilsson kom antallet af frivillige op på omkring 2450,²⁰ hvilket stemmer mere overens med Juul-Heiders optælling, der lå på 2434. Nilsson beskriver endvidere, hvorledes rejsen til England foregik, hvordan de danske unge mænd begik sig godt blandt de engelske rækker og omkring soldatertiden.²¹ Der hvor hendes artikel skiller sig ud fra de tidligere omtalte forskningsartikler, er hendes analyse af hvilke områder, der hørte under det britiske rige, da dette var til stor diskussion under de frivilliges udsendelse til de tidligere britiske kolonier.²²

I 2005 blev der på Danmarks Radio sendt en dokumentar, som beskrev de begivenheder, omkring dansk bidrag til den britiske hær efter Anden Verdenskrig. Denne dokumentar havde også flere af veteranerne med på listen over interviews, hvilket på mange måder lagde sig op ad dagbøger, som tidligere var blevet udgivet. Denne dokumentar var bygget op omkring øjenvidnerne, samt de dokumenter, der var at finde omkring emnet.

I 2006, kun et år efter dokumentaren var blevet sendt på dansk TV, blev der udgivet en antologi omkring de danske soldater i britisk tjeneste, og denne indeholder seks bidrag til den ellers begrænsede forskning. Denne antologi ”Hvor som helst i det britiske rige” repræsenterer et bredt felt, hvor Peter Viggo Jakobsen, Ph.d., der blandt andet er lektor ved institut for strategi ved forsvarsakademiet, starter ud med sit bidrag ”Fra Palæstina til Afghanistan – danske soldater i international tjeneste 1945-2005”. Denne sammenligner tilstandene i 1945-1948 med de tilstande, der sås i 1990'erne. Jakobsen skriver i sit bidrag, at det er interessant at se på de frivilliges indsats i 1945-1948, idet det giver en forsmag på de opgaver, som danske soldater sidenhen påtog sig under andre fredsoperationer.²³ Jakobsen konstaterer, at der i sammenligningen af de Englandsfrivillige og de soldater, der senere har meldt sig til international tjeneste, findes et bredt udvalg af ligheder. I bidraget til antologien, fremhæver han kun fire af de sammenfald, som han har analyseret sig frem til. Regeringens begrundelse for indsatsen, er den første af de paralleller, som han fremhæver. Her fremstiller han argumenter for, at der i begge henseender lå en tanke omkring moralsk forpligtigelse til at hjælpe internationalt. I

²⁰ Lene Nilsson, ”Danske Mænd i Den Engelske Hær 1945-1948,” *Siden Saxo* 22, no. 1 (2005): 5–6.

²¹ Nilsson, 8–12.

²² Nilsson, 12.

²³ Jakobsen, ”Fra Palæstina Til Afghanistan – Danske Soldater i International Tjeneste 1945-2005,” 6.

1945 var udstationeringerne i kølvandet på Anden Verdenskrig og dermed en pligt overfor befrierne England og i 1990'erne skete udstationeringerne i takt med dansk udenrigs- og sikkerhedspolitisk udvikling voksede frem. Dette kalder han ”internationale aktivisme”.²⁴ Her pointerer han, at aktivismen i nyere tid, er båret af et ønske om, at Danmark skal gøre sig bedre på internationalt plan, og bidrage til internationale operationer. Jakobsen kommenterer også, at der omkring Irakkrigen i 2003 eksisterede argumenter for, at Danmark stod i en æresgæld overfor USA, efter deres hjælp under Anden Verdenskrig, hvilket var det samme, som blev benyttet i 1945 med de Englandsfrivillige.²⁵

Den anden af de fire paralleller, er oprørsbekæmpelse, som ifølge Jakobsen, var meget omdiskutabelt i forbindelse med de frivilliges udstationering i Grækenland og Palæstina, da disse områder ikke nødvendigvis kunne karakteriseres, som dele af det britiske rige. Derudover blev de udsat for brutal oprørsbekæmpelse, hvilket var nyt for det danske forsvar, men ikke for det britiske, som allerede i 1945 havde erfaring med ”colonial policing”.²⁶ Jakobsen observerer, at den type for operationer, som de frivillige blev udsat for, ikke er nye mere, da det blandt andet også var omdrejningspunktet i Irak og i Afghanistan. Her konkluderer han, at konsekvensen af oprørsbekæmpelsen er, at der er soldater, der endnu vil opleve den frustration og de problemer, som de Englandsfrivillige også blev udsat for.

Den næste af de fire eksempler er modviljen imod unødig magtanvendelse, her fra anden side end dansk. Her kommenterer han på hvorledes, der i beretningerne fra de Englandsfrivillige ses en god nedtrapning af problemer fra dansk side, men at dette også har været set i andre internationale operationer siden. Jakobsen kalder det kvaliteter, der stadig eksisterer ved de danske soldater, hvor styrkerne har været gode til at opbygge forhold til lokalbefolkningerne.²⁷

Det sidste punkt, er den skuffelse over manglende anerkendelse, der har gjort, at de Englandsfrivillige har følt sig glemt. Dette er en følelse, der også eksisterede under Den Kolde Krig, og herunder koreakrigen, hvor myndighedernes beredskab omkring fysiske og psykiske mén var minimale. Dette er en ting, som Jakobsen kommenterer, stadig kunne ske i 2006. Artiklen afsluttes med, at han attesterer, at danske soldater mellem 1945-2005 uden tvivl, har været med til at højne Danmarks internationale prestige og anseelse.²⁸ I denne artikel går Jakobsen altså ind og laver en komparativ analyse af de to krige, men afbenytter ikke aviser som kilde til at undersøge paralleller imellem datidens og Danmarks nutidige militære aktioner.

²⁴ Jakobsen, 7.

²⁵ Jakobsen, 8.

²⁶ Jakobsen, 8.

²⁷ Jakobsen, 9.

²⁸ Jakobsen, 10-12.

Forsker Rasmus Mariager, lektor ved Saxo-instituttet i arkæologi, etnologi, historie, græsk og latin, har bidraget til antologien, med artiklen ”Små brikker i et større politisk og økonomisk spil – de frivillige i lyset af udviklingen i det dansk-britiske forhold 1945-48”.²⁹ Mariager har i sin forskning fokus på det økonomiske og politiske perspektiv af det dansk-britiske forhold i den omtalte periode, og han beskriver, hvorledes forholdet i de første år i efterkrigstiden gennemgik en større reetableringsproces. Herefter lå der en periode med uoverensstemmelser mellem de to lande, hvor Danmark kæmpede for mulighed for import af råvarer, og hvor Storbritannien ønskede import af store mængder af danske råvarer heriblandt bacon til favorable priser. Dette ville nemlig også gøre Danmark handelspolitisk afhængige af Storbritannien, hvilket ville stille Storbritannien godt.³⁰ Dog skriver Mariager, at dette ikke førte til et mistillidsforhold landende imellem, da Danmark hen mod slutningen af 1940’erne havde stor gavn af Storbritannien og deres udenrigspolitik. Det var betydeligt for dansk udenrigspolitik efter 1948, at der var oprettet et militært og politisk samarbejde i forvejen, men efter 1948, var det Sovjetunionen og USA, der prægede international politik på højt plan. De foregående argumenter viser, ifølge Mariager, hvorledes de frivillige fra 1945-48 var små brikker i et større politisk spil. Han skriver, at det var en måde, hvorpå danskerne kunne få afløb for deres følelser lige efter krigen, men at der hurtigt, på grund af dansk-britiske interesse modsætninger, kom andre tanker og problemstillinger på den danske politiske dagsorden. Dermed fik de heller ingen stor indflydelse på de dansk-engelske forhold, men endog var det en afspejling af ønsket om at bevare et godt forhold mellem Danmark og England.³¹ I denne artikel, bruger Mariager ikke tid på at analysere meningsdannelsen i offentlige medier, men fokuserer hovedsagligt på den politiske udvikling og de dansk-engelske forhold i årene 1945-1948.

Mona Jensen, som er cand.mag. i historie, bidrog med artiklen ”Kortlivet opgør med neutralitetspolitikken – den politiske baggrund for udsendelsen af de frivillige”.³² Denne tager, ligesom Mariagers bidrag, en politisk tilgang til emnet. Jensen skriver, hvorledes idéen til hvervningen af de frivillige var et led i udenrigsminister John Christmas Møllers bestræbelser efter, at få Danmark anerkendt som en del af de allierede styrker under og efter Anden Verdenskrig. Briterne var bevidste om, at de skulle benytte sig af det, som Jensen kalder den ”første frihedsrus”, som danskerne følte,

²⁹ Rasmus Mariager, ”Små Brikker i et Større Politisk Og Økonomisk Spil - de Frivillige i Lyset Af Udviklingen i Det Dansk-Britiske Forhold 1945-48,” in *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48* (København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006), 16.

³⁰ Mariager, 16-32, 40.

³¹ Mariager, 32-41.

³² Mona Jensen, ”Kortlivet Opgør Med Neutralitetspolitikken - Den Politiske Baggrund for Udsendelsen Af de Frivillige,” in *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48* (København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006), 52-68.

da dette kunne hjælpe til dansk militært tilsagn. Modstandsfolkene i regeringen kunne understrege de forpligtelser, som den allierede status indebar, og det var en tydelig strategi fra britisk side at styrke den danske selvtillid. De danske frivillige, mener Mona Jensen, kan have været en del af denne strategi.³³ På den danske side kunne hvervningen fra regeringens side statuere et eksempel på, at de engagerede sig i ansøgerne. Da de havde søgt frivillige til krigen mod Japan, var der kun nogle hundreder, der havde meldt sig og disse mænd fik ikke megen interesse, hvilket blev kritiseret i mediet *Information*.³⁴ Briterne accepterede de danske frivillige med det krav, at de kunne blive sendt ud til hele det britiske imperium. Dette var aftalen, og fra dansk side gav det udadtil en vision om dansk bidrag til den britiske hær. Der var i beslutningerne, ifølge Jensen, ikke tale om en ny bevægelse indenfor dansk udenrigspolitik, da det i sidste ende kun var hos de partier, der stærkt repræsenterede modstandsbevægelsen, der gerne så Danmark påtage sig militære forpligtelser. Herunder Dansk Samling, DKP og De Konservative. De frivillige kunne, ifølge Mona Jensen, placere Danmark i den allierede tjeneste og på verdenskortet, men som hun skriver, skete dette automatisk ved accepten af Marshall-planen i 1948.³⁵ Mona Jensen gjorde brug af få aviser, her eksempelvis en artikel fra *Information* som også er en avis der vil blive brugt i dette speciale. En anden brug af artikler, som fremkommer i bidraget, er i benævnelsen af Dansk kritik omkring udsendelsen til Palæstina og Grækenland, som ikke var en del af det britiske rige i to artikler fra henholdsvis 1946-1947. Det er altså en overvejelse der er værd at bringe med i specialets analyse.

Jakob Knud Bro Lorentzen og Jakob Helth Lønborg, har bidraget med to forskellige artikler til antologien, som begge bygger på deres speciale fra Syddansk Universitet fra 2015.³⁶ Den første af deres artikler ”De frivilliges sociale profil” viser resultaterne på en gennemgående kvantitativ undersøgelse af de frivillige. Formålet med artiklen var at give et deskriptivt billede af de frivillige, hvilket de uddyber i artiklen. De 2500 frivillige, der blev udvalgt, var kommet ud af 11000 ansøgere. Disse mænd var yngre, med en gennemsnitsalder på 22,55 år og deres profil var primært faglært eller ufaglært. Der var en stor del af de frivillige, som på den ene eller anden måde havde været i den danske hær, dog var der mange af de unge mænd, som ikke havde nået at aftjene deres værnepligt, da militæret havde været nedlagt i næsten 2 år under besættelsen.³⁷ I specialet ”Danske frivillige i den

³³ Jensen, 52–68, 89.

³⁴ Jensen, 64, 90.

³⁵ Jensen, 77–91.

³⁶ Jakob Knud Bro Lorentzen and Jakob Helth Lønborg, ”Danske Frivillige i Den Engelske Hær 1945-1948.” (Syddansk Universitet, 2005).

³⁷ Jakob Knud Bro Lorentzen and Jakob Helth Lønborg, ”De Frivilliges Sociale Profil,” in *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48* (København: DIIS, Dansk Institut for Internationale Studier, 2006), 98–117.

engelske hær 1945-1948”, bruger de et afsnit på at gennemgå den generelle stemning i større danske aviser. Her kom de frem til, at modtagelsen af aftalen var overvejende positiv. De skrev at *Information* tog godt imod hvervningen, at *Politiken* i første omgang ikke tog stilling til hvervningen, men at de senere bragte en kritisk artikel omkring aftalen. De skrev også at *Jyllands-Posten* bragte en leder i 1945, der var positiv overfor aftalen, og at de fuldt ud støttede hvervningen. Den næste avis de behandlede var *Berlingske Tidende*, hvor de også kom frem til at avisen var positiv stillet overfor hvervningen i 1945. *Kristeligt Dagblad*, der også blev behandlet for året 1945, skrev de også var positive overfor rekrutteringen. Altså, var det i deres speciale kun Politikken, der i starten var kritiske overfor rekrutteringen. Deres undersøgelse dækkede over de nævnte aviser, og et udvalg af det bragte indhold fra 1945, som refererede til hvervningen.

Den anden artikel af Lorentzen og Lønborg, ”De Frivillige i den engelske hær: Betingelser, rettigheder og opgaver”, sætter rammerne for de officielle betingelser, der blev fremlagt de frivillige ved hvervningen, hvilke rettigheder de havde og hvilke opgaver. De beskriver, hvorledes de frivillige meldte sig på usikre vilkår, der skyldtes uklarhed omkring længden af udsendelserne samt uvidenhed om hvor i verden, de ville blive udstationeret. Derudover, kunne de ikke få klarhed om, hvorvidt de ville blive fritstillet for værnepligt, når de engang kom hjem igen.³⁸ De konkluderer, at regeringen opfordrede de unge til at søge, på baggrund af pligtfølelse, men at det officielle Danmark hurtigt glemte alt om de udsendte. Hvilket de blandt andet beskriver som værende grundet Danmarks optagelse i FN og dermed opnåelsen af en status som allieret.³⁹

Den sidste artikel i antologien ”Et godt stykke ambassadørarbejde – de frivilliges indsats, baseret på deres egne beretninger”, er også skrevet af Lene Nilsson. Her følger hun de frivillige fra 1945 til 1948, og kigger på de frivilliges egne fortællinger vedrørende forløbet. Hun skriver, hvorledes motivationen for at de meldte sig, primært havde været for at blive udstationeret i Japan, men da krigen endte dernede, før de officielle aftaler blev bragt i orden, skiftede fokus til følelsen af, at man skulle gøre gengæld for at englænderne havde befriet Danmark – og de lod sig lede af befrielsessommerens stemning.⁴⁰ Nilssons artikel viser, hvorledes der eksisterede hjemve ved afrejse, hvorledes forholdene i Canterbury blev opfattet forskelligt af de danske frivillige, samt hvordan forholdene og

³⁸ Jakob Knud Bro Lorentzen and Jakob Helth Lønborg, ”De Frivillige i Den Engelske Hær: Betingelser, Rettigheder Og Opgaver,” in *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48* (København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006), 118–28.

³⁹ Lorentzen and Lønborg, 145.

⁴⁰ Lene Nilsson, ”Et Godt Stykke Ambassadørarbejde - de Frivilliges Indsats, Baseret På Deres Egne Beretninger,” in *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48* (København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006), 153–55.

opgaverne ude i det britiske imperium var.⁴¹ Lene Nilsson skrev også, at der en gennemgående følelse af, at man var blevet glemt af det officielle Danmark, såvel som den almene dansker. Hun skriver, hvordan en gruppe af mænd følte negativ respons, mens andre ikke bemærkede nogen forskel fra før de tog afsted.⁴²

Samlet set er antologien et bidrag til forskningen, som jeg mener har det bredeste faghistoriske udgangspunkt. Hver især har artiklerne et tema, og de bidrager hver især med eksempelvis økonomisk perspektiv, sociale profiler eller politiske aspekter. Sammen er de dog mere fyldestgørende. Der er steder, hvor der bliver brugt artikler fra de større aviser, men der hvor jeg finder et videnshul er en bredere diskursundersøgelse af et stort antal af de artikler og aviser, der blev udgivet i hele perioden. Lorentzen og Lønborg, bruger udvalgte større aviser, og kigger på år 1945 og hvervningen, men det efterlader årgangene 1946-1948, en undersøgelse af en bredere diskurs end synet på samt en mere generel undersøgelse af den offentlige diskurs fra 1945-1948.

I 2009 udgav Sven Arvid Birkeland en dansk læge og forfatter bogen ”I krigens kølvand – danske skæbner efter 2. Verdenskrig”.⁴³ I denne bog, er kapitel 14 dedikeret til de Englandsfrivillige, men trods den overordnede historisk faglige introduktion til kapitlet, er også denne bog bygget på interviews, hvilket placerer den under faldgrupper, som vidneudsagn kan medbringe - subjektivitet. Den samme opbygning og oversigt over de Englandsfrivilliges bidrag ses i bogen ”Danmarks krigshistorie” fra 2008,⁴⁴ hvor der er sat fokus på danskere der var udsendt i imperiets tjeneste, og denne bogs optælling af de frivillige lyder på 2449, hvilket kom tættere på Lene Nilssons optælling end de 2434, som Juul-Heiders optælling viste samt Webers tal på 2627.

Den forskning, der fokuserer på de danske Englandsfrivillige, er således bygget op omkring to forskningsartikler fra 1990’erne, nyere faghistoriske artikler, som strækker sig fra 1945 til 1949. De diskuterer de politiske, økonomiske og sociale aspekter af emnet. Der er flere af forskerne, som bruger en begrænset mængde avisartikler i deres forskning, og det er kun, i specialet af Lorentzen og Lønborg, hvor der er afsat et helt og separat afsnit til avisernes modtagelse af selve hvervningen i 1945. Heri med fokus på et udvalg af større danske aviser.⁴⁵

⁴¹ Nilsson, 156–80.

⁴² Nilsson, 181.

⁴³ Sven Arvid Birkeland, *I Krigens Kølvand: Danske Skæbner Efter 2. Verdenskrig*, 1. udg (København: Gyldendal, 2009).

⁴⁴ Frantzen, *Danmarks krigshistorie*, 275–77.

⁴⁵ Lorentzen and Lønborg, “Danske Frivillige i Den Engelske Hær 1945-1948.,” 79–88.

4 Metode (dvs. Analysestrategi)

Som præsenteret, vil meget af specialet være bygget op omkring begrebet diskurs, da denne definition af konstrueret meningsdannelse, passer godt ind i det opinionsarbejde, som aviserne producerede i de spæde efterkrigsår. Aviserne på dette tidspunkt var underlagt en stor politisk indflydelse, og derfor vil diskursen i aviserne også kunne forstås ud fra et mere samtidigt politisk perspektiv, for at se, om avisernes diskurs er præget af deres politiske ophav. Specialet vil indeholde diskurser, der var politisk påvirkede, og det er med dette emne næsten umuligt, ikke at inddrage politiske overvejelser. Mona Jensen og Rasmus Mariager, har begge en indgangsvinkel, der er politisk. Ved at bruge medierne og deres konstruktion af diskurserne i samfundet, vil dette speciale have en anden indgangsvinkel til den politiske udvikling, som også er en del af konstruktionen af den offentlige diskurs.

Specialet vi i henhold til problemformuleringen, være geografisk bundet til Danmark og England, samt de danske avisers diskussion vedrørende de Englandsfrivillige og begivenheder omkring deres udsendelse. Ud fra anden forskning, er det blevet bekendtgjort, at den aktive periode for hvervningen og udsendelsen, var mellem 1945 og 1948, og derfor vil disse også være ydergrænserne for det valgte kildemateriale opkomst. Grunden til, at jeg valgte denne afgrænsning, var blandt andet, at aftalerne mellem Danmark og England kom på tale i 1945 og demobiliseringen af de danske og britiske tropper, skete i 1948. Disse årgange er derfor essentielle for at forstå diskursen omkring de Englandsfrivillige og begivenhederne, der kunne have en indvirkning på diskursen i de spæde efterkrigsår. Jeg kunne have valgt at inddrage flere årgange såsom 1949, der måske kunne fortælle mere om, hvorledes man så på de frivillige senere, men da demobiliseringen skete i 1948, og det er diskursen omkring deres udsendelse der er min primære fokus, så gav 1948, en god fornemmelse af hvad diskursen var i årene op til deres hjemsendelse.

Specialet er opbygget således, at begivenhederne omkring de Englandsfrivillige er præsenteret inden analysen indtræder, således at forskningsdiskussionen også bidrager til en bredere forståelse for emnet og perioden i Danmark. Dette er nødvendigt for at få et overblik over de strømme, der førte til hvervningen af de danske mænd og deres hjemsendelse. Da problemformuleringen ligger ud med begrebet diskurs, blev dette begreb præsenteret i begrebsafklaringen, og metoden vil nu bygge op omkring de analytiske og metodiske overvejelser, som ligger til grund for dele af analysen.

Når jeg har valgt at bruge diskurs som det store element i problemformuleringen og dermed specialet, er det grundet den mulighed for næranalyse som diskurs giver. Den kan flere forskellige ting, og ud fra brugen af specifikke ord og sammensætninger af samme, være med til fremane en betydning, der så kan aflæses.

De aviser, der er repræsenteret i specialet, er først og fremmest valgt ud fra deres politiske tilhørsforhold. For at diskursen skulle være så bredt politisk repræsenteret, valgte jeg at få de dengang store politiske spillere repræsenteret, herunder: Socialdemokratiet, Konservative, Venstre, DKP, Radikale Venstre. Disse partier havde tilknytning til en række af aviser, som dengang var underlagt visse politiske holdninger. Derudover, valgte jeg, at der skulle være en uafhængig avis repræsenteret. I analysen er der også brugt det, som man i *De Danske Aviser: 1634 - 1991. 3: 1918 – 1991*, har valgt at kalde borgerlige aviser. Dette bliver i bogen differentieret fra de aviser, der er underlagt specifikke borgerlige parter. De har øjensynligt valgt at sætte eksempelvis Jyllandsposten, som en borgerlig avis, da dens læsere dækkede store dele af højrefløjen. Jeg har valgt at bruge lokale aviser, men også de nationale aviser, da jeg sigter efter at se på et bredere offentligt billede, end de store aviser kan give. Eksempelvis *Aalborg Stiftstidende*, som det senere vil blive klargjort, giver essentielle informationer, der kan have været med til konstruktionen af diskursen.

Der var en stor mængde af aviser tilgængelige, og efter at have gennemgået et stort udvalg samt idéer fra forskningen, tegnede der sig et billede af specifikke emner, som kunne have påvirket diskursen, og som på hver sin måde omhandlede de Engandsfrivillige og diskursen omkring udstationeringen. De emner bliver brugt til at opdele analysen i større dele, lyder således: ”Ansvar og forpligtelse”, ”Danmark som allieret og demokrati”, ”Imperialisme og af kolonisering”, afsnittet ”Sociale, juridiske og økonomiske omkostninger” samt ”Øvrigt”. Herudaf, vil der fremkomme elementer af den diskurs, som aviserne hver især førte. Denne disposition vil gradvist bygge op omkring den givne problemformulering: Hvordan kom den offentlige diskurs omkring udsendelsen af de Englandsfrivillige i årene 1945-1948 til udtryk i avisernes opinionsarbejde?

Afsnittet ”Ansvar og forpligtelse”, er repræsenteret af aviser med følgende tilhør: Socialdemokratisk, Uafhængigt, Radikalt, Borgerligt og Konservativt. Der er derudover en blanding af lokale og nationale aviser.

Afsnittet ”Danmark Som allieret og demokrati”, er repræsenteret af aviser med følgende tilhør: Borgerligt, Kommunistisk, Socialdemokratisk, og Venstre. Der er også i dette afsnit en blanding af lokalt rækkende aviser og de mere nationale aviser.

Afsnittet ”Imperialisme og kolonisering”, er repræsenteret af følgende tilhør: Socialdemokratisk, Radikalt, Venstre, Kommunistisk, Borgerligt, Konservativt. Dette afsnit indeholder, som de foregående, også en blanding af lokale og nationale aviser, men dette afsnit er også det, der er

repræsenteret af flest aviser. Dette skyldes, at imperialism og kolonisering viste sig at fylde meget i den diskurs, der udviklede sig omkring de Englandsfrivillige og tiden omkring denne.

Afsnittet ”Sociale, juridiske og økonomiske omkostninger”, er repræsenteret af følgende tilhør: Borgerligt, Uafhængigt, Socialdemokratisk og Konservativt. Her er der altså en overvægt af højrefløjen, men det viste sig også, at der var en stor fokus på netop disse omkostninger i disse aviser. Der var dog også aviser til venstre for midten, der fokuserede på samme, derudover var officielle meningsmålinger også repræsenteret på begge fløje. Dette afsnit, er repræsenteret af de større aviser, da de mere lokale aviser, gengav mange af de samme informationer, som de større aviser. Derfor, er det et bevidst valg, jeg har gjort mig, at de ikke er inddraget, da diskursen allerede bliver udtalt i de større spillere.

I afsnittet ”Øvrigt”, er det aviser med følgende tilhør, der er repræsenteret: Uafhængigt, Socialdemokratisk, Konservativt, Kommunistisk, Borgerligt. I dette afsnit, var der en bred repræsentation af begge fløje samt rækkevidde både lokalt og nationalt. Dette valg har jeg taget på baggrund af at de to emner, der bliver analyseret i dette afsnit, skiller sig lidt ud fra de andre grupperinger. De andre emner hænger på sin vis sammen, da den ene ikke kan analyseres uden de andre, bliver inddraget på en eller anden måde. Derfor kan valget af de ovenstående tilhørsforhold i de forskellige afsnit, også siges at repræsentere den offentlige diskurs, da alle tilhør, er inddraget i større eller mindre grad, der hvor det har været bidragende til en forståelse for den udvikling, der skete i årene 1945-1948.

Det, der vil adskille dette speciale fra den tidligere forskning, som kan findes iblandt andre, *Hvor som helst i det britiske Verdensrige*⁴⁶ er, at jeg her vil sætte de offentlige diskurser i hovedsædet. Lorentzen og Lønborg havde et afsnit i deres speciale omkring avisernes modtagelse af aftalen, og her brugte de, som sagt nogle af de større danske aviser, som kilde til at undersøge avisernes holdninger. Det, jeg vil forsøge at opnå med mit kildevalg, er at dække et større spektrum, end de måske nåede med de større aviser i årgangen 1945. Det der kan være en udfordring at bruge de mere lokale aviser, er at de til tider kan gengive begivenheder fra de mere nationale aviser. Her vil jeg være opmærksom på de politiske tilhørsforhold, samt hvorvidt aviserne er lokale aviser, som er en forlængelse af de større aviser, eksempelvis *Nordjyllands Social-Demokrat*.

I aviserne, har jeg ved gennemgang løbende vurderet, hvad der var relevant for de valgte emner, hvilket på den ene side kan producere et klart billede af forskellige diskurser. På den anden side, efterlader det også de ting, jeg ikke afkoder og dermed ikke får repræsenteret i specialet. Målet har

⁴⁶ Rasmus Mariager and Peter Viggo Jakobsen, *Hvor som helst i det Britiske Verdensrige: danske frivillige i britisk tjeneste 1945-48* (København: DIIS, Dansk Institut for Internationale Studier, 2006).

derfor, i udvælgelsesprocessen, været at opnå det bedst mulige billede af processerne og konstruktionen af diskurs i de valgte årgange. Dette indebar også, at der var et antal af aviser, som trykte identiske artikler, ikke er blevet medbragt. Det, der var vigtigt, var at opinionsarbejdet i aviserne, ville være repræsenteret, og det mener jeg, kunne opnås ved hjælp af de tilvalg og fravalg, jeg har gjort mig.

Ud over brugen af diskurs i analysen, har jeg valgt, at der skal bruges en anden analysestrategi, som sørger for at analysen på bedst mulig måde, vil kunne besvare problemformuleringen. Hvor diskursanalysen kan finde visse tendenser i sproget, og se hvorledes eksempelvis enkelte ord har en større betydning for konstruktionen af en samfundsdiskurs, så kan indholdsanalyse tilføje endnu et element til konstruktionen. Indholdsanalyse, har ligesom diskursanalyse forskellige tilgange. I denne opgave, vil jeg bruge den kvalitative analysetilgang, som i sin enkelthed fokuserer på betydning, sammenhæng og mening. Dette betyder, at teksterne bliver undersøgt i dele, hvorefter de bliver afkodet og forklaret. Den analyserer blandt andet enkelte ord, ligesom diskursanalysen gør, men det som er specielt, er at den også definerer budskabet ud fra et bredere indhold end ved hjælp af enkelte ord. Det vigtige er, at man afkoder indholdet i teksterne og dette gælder for både diskurs og indholdsanalyse. Denne strategi, er ofte brugt på massemedier, da det ligesom den konstruerede diskurs kan undersøge, hvordan mennesker kommunikerer internt. Altså, kan diskurs i sammenhæng med indholdsanalysen dække over både den mere nære diskurs og ved hjælp af indholdsanalysen det større perspektiv ud fra tekstens konstruktion og et bredere syn på artiklernes indhold. Denne tilgang åbner også op for den måde hvorpå jeg har valgt at gå til analysen. Analysen bærer nemlig præg af den deduktive tilgang, hvor jeg arbejder ud fra de allerede definerede kategorier.⁴⁷

5 Kildepræsentation

5.1 Aviser som kilder

Det, der i dette afsnit vil blive præsenteret, er en officiel måde at analysere aviser som kilder på. Den vil blive baseret på forskning af historikeren H. P. Clausen. Det jeg vil gøre, er at kigge på indholdet i aviserne, hvilket vil blive gjort ved en regulær tekstanalyse, med fokus på diskurs og indhold. Som led i at forstå aviserne, er det dog vigtigt at have for øje, hvad H. P. Clausen skriver omkring brugen af dem som kilder samt de metodiske overvejelser.

⁴⁷ Poul Duedahl and Michael Hviid Jacobsen, *Introduktion til dokumentanalyse*, University of Southern Denmark studies in history and social sciences 394 (Odense: Syddansk Universitetsforl, 2010), 79–82.

I den danske historiker H. P. Clausens, forskningsartikel ”Aviser som historisk kilde” fra 1972, udgivet af Institut for Presseforskning og Samtidshistorie, præsenterer han en liste over generelle observationer og overvejelser, man skal gøre sig, i brugen af aviser i historiefagligt øjemed.⁴⁸ En af de fremtrædende overvejelser er, at det er meget svært at se aviserne som individernes stemme i aviser fra ældre tid, da der engang var mere tydelig opdeling af avisernes modtagergrupper. Her menes der således, at det først og fremmest, er en kilde til den kollektive overbevisning og i stor grad den politiske menings indhold. Her er aviserne ”...jo dog de væsentligste vidnesbyrd om den politiske menings indhold, og i en lang række tilfælde vil de politiske begivenheder og synspunkter, således som de er præsenteret for læserne, og den psykologiske virkning af de foretelser vil kunne aflæses i aviserne”⁴⁹ Her fremsætter H. P. Clausen et argument for, at det er vægtet efter det politiske landskab, og hvorledes dette så kan påvirke læseren. Udsagnet kan på mange måder også argumentere for, at det, der ikke bliver skrevet om, således også kan have en betydning.

Derudover, er de kilder til begivenheder i deres omtale, men her er det vigtigt at se på flere aviser for at sikre, at der er en overensstemmelse i beretningerne, da udsagnet ellers kun beror på én gengivelse.⁵⁰ Der er dog også risikoer ved at sammenligne aviser. H. P. Clausen skriver, hvorledes man må have et vist kendskab til avisen og dens processer, så man ikke drager slutninger på falske præmisser. Han skriver, hvorledes en historiker altid vil bevæge sig mod kildekritikken, og dobbeltbeskæftigelse i form af sammenligninger af eksempelvis to lignende udsagn, for at undersøge repræsentationsværdien. Dette er specielt ved aviser, da aviser om muligt ikke altid bringer et andet blads nyhed eller gode sider.⁵¹ Dette er om nødvendigvis ikke en faldgrube i dette speciale, da problemformuleringen søger at undersøge den offentlige diskurs, der eksisterede omkring de Englandsfrivillige, og dermed er alle udsagn med til konstruktionen af meningsdannelsen ved modtagerne. Når man ser på diskurs, er der således en brug for alt det skrevne, men også som beskrevet tidligere i afsnittet det, der ikke bliver bragt. Blandingen af den historiske metode og diskurs skal således bringe analysen mere i dybden med også de lingvistiske kendetegn i artiklerne.

Herunder er der ifølge H. P. Clausen ikke tvivl om, at pressen har til hensigt at påvirke deres læsere, og aviserne kan derfor, for historikeren, give et billede af og oplysninger om den påvirkning som befolkningen har været udsat for på det pågældende tidspunkt for udgivelserne.⁵² Dog skal det

⁴⁸ H. P. Clausen, ”Aviser Som Historisk Kilde,” vol. 5. udgave (Aarhus: Institut for Presseforskning og Samtidshistorie., 1972).

⁴⁹ Clausen, 5.

⁵⁰ Clausen, 2.

⁵¹ Clausen, 16–17.

⁵² Clausen, 6.

noteres, at aviserne kun kan give et delvist billede af den offentlige diskurs, da de kun giver et udsnit af den. Clausen skriver, at man for at kunne understøtte historikernes brug af aviser som kilde, skulle have et katalog over samtlige aviser fra Danmark og hertugdømmerne.⁵³ Dette er ifølge ham en af de største udfordringer for historikeren og avisernes anvendelighed. Et sådant katalog blev i 1991 udgivet i 3 bind under titlen ”De danske aviser 1634-1989”. Dermed, er det muligt at overkomme mange af de problemer omkring avisernes ophav og bevæggrunde ved at afbenytte denne bog til identifikationen af aviserne. I denne opgave, er det bind 3, der vil komme i brug.⁵⁴

I analysen, er det der undersøges den blotte eksistens af nyheden eller det mønster, der opstår gennem længere tid.⁵⁵ Det skal dog noteres, at en sådan fremstilling og analyse, som så meget andet, vil være begrænset af fejl og mangler, som skyldes naturen af aviserne. Nogle mener, at aviser og nyheder er meningsdannere, mens modargumentet er, at medier også har et stort publikum, og dermed kunne de meget vel være repræsenterende for den bredere befolkning.⁵⁶

Clausen skriver, at man i pressen finder vigtige elementer, som kan beskrive ”store bevægelser i samfundet af økonomisk, social og kulturel natur”⁵⁷ og det er derfor jeg vil argumentere for, at undersøgelserne af avisernes diskurs er betragtelig og mulig.

5.2 Det politiske landskab omkring og efter 1945

Det følgende afsnit vil først give et kort overblik over det politiske landskab efter Anden Verdenskrig, og derefter præsentere de brugte aviser. De vil blive præsenteret med deres politiske tilhørsforhold i perioden 1945-1948, og aviser der skilte sig ud under og efter krigen, vil være beskrevet med en kort uddybende beskrivelse. Denne baggrundsbeskrivelse er nødvendig, da mange aviser er enten politisk tilknyttet til et parti, eller neutralt fokuseret. Da analysen udelukkende vil benytte aviser, hvori man finder diskursen, er det også vigtigt at kende avisens ophav.

Efter et politisk usikkert landskab under krigen, blev der i 1945 dannet befrielsesregeringen, bestående af folk fra Socialdemokratiet, DKP, Frit Danmark, Venstre, Ringen, Dansk Samling, Radikale Venstre, Konservative samt Frie Danske i udlandet. Her havde man altså de politiske organer repræsenteret, og de skulle tage sig af de danske interesser, både indenrigs og udenrigs.

⁵³ Clausen, 7.

⁵⁴ Jette D. Søllinge and Niels Thomsen, *De Danske Aviser: 1634 - 1991. 3: 1918 - 1991* (Odense: Odense Universitetsforl. i Komm, 1991).

⁵⁵ Søren Toft Hansen, ”Det stod i avisen... kildekritiske overvejelser ved brug af aviser,” *aalborg: Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet*, 2001, 13.

⁵⁶ Hansen, 13.

⁵⁷ Clausen, ”Aviser Som Historisk Kilde,” 12.

Efter befrielsen blev der hurtigt dannet grupperinger og trukket en skarp linje i regeringen. Den største placerede Venstre og de Radikale på den ene side, imens modstandsbevægelsens ministre, de konservative og socialdemokraterne stod på den anden side. Heri lå det naturligt, i og med Venstre og de Radikale havde været imod den udemokratiske og uparlamentariske måde, hvorpå regeringen var blevet skabt og sammensat.⁵⁸ Socialdemokrater og de Konservative var de partier, som havde oplevet størst pres, fra de kræfter som modstandsbevægelsen opbyggede gennem organerne DKP og Dansk Samling. Derfor var Socialdemokraterne også tilbøjelige til at sætte sig imod de tanker og krav, som de andre partier havde.⁵⁹

Knap et år efter befrielsen, var det gamle parti- og organisationssystem tilbage til førkrigstiden, og de havde igen den gamle autoritet over bladene og medierne, og således var det næsten intakt igen. Dog ikke helt, da vælgerne var blevet mere bevægelige i deres politiske liv, og dermed gav det rum for den naturlige blokdeling, hvor politikerne var meget udtalt indenfor deres traditionelle placeringer.⁶⁰ Dermed var der stadig de tilhørsforhold, som der havde været før krigen, men nogle aviser begyndte måske at tage lettere på den udtalte politik, ligesom politikerne gjorde.

Efter krigen måtte Danmark også finde sin plads i den nye verdensorden, og politikerne havde håb om, at det nyoprettede FN ville skabe et neutralt britisk-amerikansk Danmark, som ville danne ramme om en solid sikkerhedspolitik for Danmark, som stadig ville opretholde en minimal hær.

5.3 Socialdemokratisk

Det var Socialdemokratiet og De Radikale, der først åbnede op for forhandlingspolitikken med besættelsesmagten. Den politik, som i sidste ende hjalp med at få landet igennem med mindst mulige tab i alle sektorer. Det var ikke en politik, som ledtes af heltegerninger, men socialdemokratiet havde udviklet sig fra at være en skrigende protestbevægelse, til at signalere konservatisme. De var, trods tidligere antimilitarisme, efter krigen fortalere for Danmarks senere indtrædelse i NATO – 1949. Det markerede slutningen på 229 år med neutralitet.⁶¹

Demokraten

Socialdemokratisk. Først og fremmest var bladet politisk og det fastholdt Partiets holdninger og proletariske principgrundlag. Bladet var det faste organ for landet og byen, hvilket skabte problemer i

⁵⁸ Jensen, "Kortlivet Opgør Med Neutralitetspolitikken - Den Politiske Baggrund for Udsendelsen Af de Frivillige," 59.

⁵⁹ Jensen, 60.

⁶⁰ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 38.

⁶¹ Kaare R. Skou, *Dansk politik A - Å: leksikon*, 2. [rev.] udg., 1. opl (København: Aschehoug, 2007), 657.

takt med den stigende konkurrence mellem den og den friere borgerlige presse. Bladet havde det hårdt i kriseårerne i 30'erne, men genvandt energien under krigen. Populariteten steg gennem 1940'erne.⁶²

Social-Demokraten

Socialdemokratisk. Avisen havde før krigen ikke fare sig vel, og besættelsen gjorde ikke gavn for den i forvejen pressede avis, det socialdemokratiske parti kunne støtte avisen økonomisk, men dette medførte også forpligter, såsom at printe politisk farvet materiale. Redaktionen måtte op til krigen dæmpe kritikken af nazismen og under besættelsen underlægge tyskerne bladet samarbejds- og eftergivenhedspolitikken, hvilket mange københavnere kritiserede. Avisen voksede ikke voldsomt frem i befrielsesåret, og det var først i 1946, hvor partiet igen fik genrejsning, at avisen fulgte trop i et par år – avisen var nu en fast politisk avis.⁶³

Lolland-Falsters Social-Demokrat.

Socialdemokratisk.⁶⁴

Nordjyllands Social-Demokrat

Socialdemokratisk.⁶⁵

5.4 Radikale venstre

Under Anden Verdenskrig, var det blandt andet toppen indenfor Radikale Venstre, der stod for den senere problematiske samarbejdspolitik, men i 1943 stod de også for bruddet med tyskerne. Efter krigen stod de fast i deres neutralitetspolitik, og satte sig også imod Danmarks senere indtrædelse i NATO.⁶⁶

Politiken

Radikale Venstre. Ligesom mange af de andre aviser under besættelsen, havde *Politiken* det svært i starten, men vandt dog omkring 1942 og 1943 en masse læsere, ved at se let på samlingsregeringens forhandlingspolitik. De viste en voksende modstandsvendt opinion. I 1945 deltog de i

⁶² Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 484–85.

⁶³ Søllinge and Thomsen, 153.

⁶⁴ Clausen, "Aviser Som Historisk Kilde," 360.

⁶⁵ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 524.

⁶⁶ Skou, *Dansk politik A - Å*, 592.

befrielsesstemningen, og trods de havde fået læserne tilbage, var der megen kritik af avisen. Indenrigspolitisk var avisen nu midtsøgende, men fulgte næsten partiets bevægelser. Udenrigspolitisk blev avisen fra 1947 og 1948 uimodsigeligt højrevendt, da det gik imod partiet, og støttede Danmarks optagelse i NATO.⁶⁷

Skive Folkeblad

Radikale Venstre.⁶⁸

Ærø Avis

Radikale Venstre⁶⁹

5.5 Borgerlig

Borgerlige partier er efter marxistisk tankegang alle partier, der ikke har socialistisk udgangspunkt, altså Konservative, Kristelige liberalistiske og Fascistiske partier. Til at starte med, var de borgerlige partiers interesse ikke fokuseret på nogen bestemt befolkningsgruppe, men havde bare fokus på borgerne. Det er også et andet ord for samfundsbevarende. I dag bruges det til at dække over partier, som ville ligge højre for midten.⁷⁰

Jyllands-Posten

Uafhængig borgerlig. Avisen var fra århundredeskiftet stadig et skarpt politisk blad, og bladet stod efter 1939 som stærk opponert mod de stærke autoritære og nationale strømninger. Avisen var tydeligt mod marxismen, men den erkendte dog ikke til fulde fascismens aggressivitet. Til trods for dette, var *Jyllands-Posten* stadig fuld modstander af Tyskland, og dette var meget udtalt. I begyndelsen af besættelsen var de også meget udtalte kritikere af velfærdsstaten, Radikale og Socialdemokrater, hvilket man ikke fandt modstridende med samlingspolitikken, der ellers var demokratisk.⁷¹

Kristeligt Dagblad

⁶⁷ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 174–75.

⁶⁸ Søllinge and Thomsen, 573.

⁶⁹ Søllinge and Thomsen, 419.

⁷⁰ Skou, *Dansk politik A - Å*, 128.

⁷¹ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 478–79.

Oprindeligt uafhængigt borgerligt, men siden uafhængigt kristeligt. Bladet havde en ret fri udtale af deres holdning til begivenheder, hvilket bragte dem i problemer med tyske og danske myndigheder under besættelsen. De holdte sig til en vis grad fri for tysk propaganda, hvilket vandt bladet en del terræn, dette faldt dog igen da bladudgivelsestilstandene normaliseredes i 1950.⁷²

5.6 Venstre

Venstre var før krigen meget påvirket af Landbrugernes Sammenslutning, og denne landbrugsorganisation bevægede sig i en nazistisk retning, hvilket prægede Venstre meget, da de var meget påvirket af organisationen. Mod deres ellers egen overbevisning gik Venstre med til forhandlingspolitikken, og udnyttede situation til deres fordel overfor de politiske partier, som følte et ansvar for det danske samfund, og skaffede sig flertallet af de socialpolitiske resultater. Disse partier var: De Konservative, Socialdemokratiet og De Radikale. Efter krigen, satte folket krav om, at landet hurtigt skulle vende tilbage til en almindelig hverdag, og dette resulterede i, at de i 1945 stod med en Venstremand som statsminister, som dog blev væltet to år senere.⁷³

Aalborg Amtstidende

Venstre.⁷⁴

Silkeborg Avis

Venstre.⁷⁵

Vejle Amts Folkeblad

Venstre.⁷⁶

5.7 Konservativ

Før krigen havde gamle konservative personligheder trukket partiet i en mere kommunistisk retning, men ved udbruddet af krigen havde Christmas Møller konsekvent taget afstand fra en nazistisk drejning af konservatismen, og op til Anden Verdenskrig var de nazistiske idéer ikke længere til stede i

⁷² Søllinge and Thomsen, 187.

⁷³ Skou, *Dansk politik A - Å*, 730–31.

⁷⁴ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 526.

⁷⁵ Søllinge and Thomsen, 454.

⁷⁶ Søllinge and Thomsen, 425.

partiet. Partiet var og forblev et nationalistisk parti, og derfor stillede de heller ikke spørgsmål ved Danmark som et demokrati og dets selvstændighed. Dette var en modsætning til Venstre, som under krigen forsøgte at holde lav profil i tilfælde af, at tyskerne skulle vinde. Dermed stod de to partier også langt fra hinanden ved krigens afslutning.⁷⁷

Aalborg Stiftstidende

Uafhængig konservativ. Avisen havde god fremgang under besættelsen, og de bridrog med nogle ”friske” drillerier mod tyskerne, hvilket førte til en bombespringning af deres trykkeri i 1944. Efter besættelsen, var de mere generet af papirmangel, ligesom så mange andre blade og aviser.⁷⁸

Aarhus Stiftstidende

Konservativ. Efter 1920 blev avisen baseret på et intimt kendskab til den jævne læsers hverdag, den lokale nyhed, og en medmenneskelig interesse. Derudover, var der en stræben efter at trække avisen væk fra den politiske indflydelse, og den formede i sidste ende sin politik alene. Tendensen blev dæmpet, men moralsk set bibeholdte avisen sin konservatisme op gennem årene.⁷⁹

B.T.

Konservativ. *B.T.* havde det svært under krigen, da tyskerne ikke var begejstrede for avisen. Det var først i perioden 1944-1954, at avisen fandt fodfæste i den form, hvor den søgte at formidle hverdagens ulykker, privatlivsbegivenheder og dette i et intensiveret tempo med meget billedmateriale. *B.T.* blev altså efter 1944 opgraderet fra at være et supplement til at være en fuld avis med et specifikt publikum i sigte.⁸⁰

Berlingske Tidende

Konservativ. Bladet formede efter 1940 sin patriotisme, og var loyal overfor samlingsregeringen og deres samarbejdspolitik – hos avisen mente man, at landets selvstændighed og folkestyre skulle værnes om ved hjælp af lovlighed, besindighed og fredelig opslutning af de nationale symboler. Der var ikke tendens fra bladets side til at adlyde censuren under krigen mere end højst nødvendigt, men

⁷⁷ Skou, *Dansk politik A - Å*, 415–16.

⁷⁸ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 522.

⁷⁹ Søllinge and Thomsen, 469.

⁸⁰ Søllinge and Thomsen, 209.

dette mødte en del kritik efter krigen alligevel. Overordnet set kom *Berlingske Tidende* godt igennem krigen og farede vel i de første efterkrigsår.⁸¹

Fyens Stiftstidende

Konservativ.⁸²

Horsens Avis

Konservativ.⁸³

Nationaltidende

Konservativ. *Nationaltidende* havde nogle hårde år i 1930'erne, og den blev aldrig rigtig konkurrencedygtig i bredden på modtagergruppen. Professionaliteten bevarede den, og blev ved hjælp af partiet bundet til den kapitalistiske organisations interesser og dermed talerør for partiet. I slutningen af 30'erne tog avisen afstand fra Christmas Møller, da han søgte mod den politiske midte, og under besættelsen tog de større afstand fra samarbejds- og forhandlingspolitikken, end partiet officielt havde taget. Deres nationale tilgang vandt læsere under krigen, og dette fortsatte i de første efterkrigsår, men omkring 1948 var de igen udkonkurrerede af større konkurrenter.⁸⁴

Roskilde Avis

Konservativ. Op til anden verdenskrig var der økonomisk trange kår for avisen. Rent politisk lå det på den yderste højre fløj indenfor grænserne af det konservative, og der var diskussioner om, hvorvidt avisen faktisk afviste nazismen før og efter 1940.⁸⁵

5.8 Kommunistisk (DKP)

Op til Anden Verdenskrig støttede Danmarks Kommunistiske Parti (DKP) den pagt, som blev oprettet mellem det nazistiske Tyskland og Sovjetunionen, som kan betegnes ikke-angrebspagten, og som fik mange medlemmer til at melde sig ud af partiet. Den tyske besættelse af Danmark forklaredes "som et rimeligt svar på provokationer fra engelske og franske imperialister".⁸⁶ Partiet blev ulovligt under

⁸¹ Søllinge and Thomsen, 132.

⁸² Søllinge and Thomsen, 371.

⁸³ Søllinge and Thomsen, 447.

⁸⁴ Søllinge and Thomsen, 163.

⁸⁵ Søllinge and Thomsen, 259–60.

⁸⁶ Søllinge and Thomsen, 165.

krigen, og flere af dets medlemmer stod forrest i modstandsbevægelsen. Valget i 1945 gav partiet det bedste resultat nogensinde, og dette kunne sandsynligvis begrundes med den modstand, de havde vist under krigen.⁸⁷

Land og Folk

Kommunistisk. *Land og Folk* var et organ for DKP, og det var en videreførelse af arbejderbladet. Avisen kunne i 1941 optage den illegale bladvirksomhed, både ideologisk og velforberedte, grundet arbejderbladets folk, som undslap politirazziaen i 1941. Det var et af de mest sælgende illegale blade under besættelsen, og det første år efter krigen fastslog de endnu deres gennemslagskraft ved at fremtone deres indsats under krigen, og blev et talerør for den nationale oprejsning. Folk var vilde med opsætningen og nyhedsstoffet blev udvalgt, så det passede med den dagpolitiske diskussion, og i sidste ende præsenterede verdenskommunismen på en positiv måde. Kontroversen med socialdemokratiske og borgerlige politikere var voldsom i sin offensive og direkte tilgang. I 1946 stod de stadig stærkt, men derefter gik de voldsomt tilbage, hvilket skyldtes kommunismens faldende indflydelse på den danske befolkning.⁸⁸

5.9 Uafhængigt

Et uafhængigt blad eller avis, er upartisk og ikke afhængigt af nogen af de politiske partier, som er præsenteret i de ovenstående segmenter.

Information

Uafhængigt. *Information* blev grundlagt som et illegalt nyhedsbureau i 1943, af modstandsbevægelsen, og bladet fik hurtigt anerkendelse som det seriøse og uafhængige opinionsblad. I de første efterkrigsår, blev det generet opfattet som den ikke-partipolitiske del af modstandsbevægelsen, og dyrkede modstand mod alle former for diktatur, herunder kommunismen. Bladet blev herunder også en fortæller for samarbejder med vestmagterne på både økonomisk og militært niveau.⁸⁹

⁸⁷ Skou, *Dansk politik A - Å*, 165.

⁸⁸ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 233.

⁸⁹ Søllinge and Thomsen, 239.

6 Analyse

6.1 Ansvar og forpligtelse

Som præsenteret i opgavens indledning, stod mange af politikerne i samlingsregeringen med den tanke, at Danmark endelig kunne hjælpe de allierede tropper, ved at bidrage til krigen mod Japan og udstationeringen af danske tropper under britisk kommando. De følgende afsnit, vil se nærmere på den omtale, aftalerne og udsendelserne fik i et udvalg af danske aviser og blade og derudfra undersøge diskursen.

De danske mænd, som meldte sig, blev i 1945 meget diskuteret i aviserne, samt hvor stort et antal, der havde søgt at blive udsendt. ”En betydelig Del af dem var Medlemmer af den danske Brigade fra Sverige, andre Deltagere i Modstandskampen herhjemme, som har følt sig skuffet over, at de ikke med Vaaben i Haand kom til at deltage i Danmarks Befrielse...”.⁹⁰ Dette skrev *Kristeligt Dagblad*, der i juli 1945 var uafhængigt kristeligt. Det fremkom her, at der var visse grupper, som havde lyst til at melde sig. Herunder, især modstandsfolk og medlemmer af den danske brigade. Disse grupper, havde altså under krigen, til dels, forsøgt at kæmpe imod besættelsesmagten, til trods for, at det var imod de officielle aftaler omkring besættelsen af Danmark. Disse grupper af mænd havde altså allerede et ønske under krigen, om at komme ud at kæmpe for landet, og dette blev således en af de første ting, som *Kristeligt Dagblad* skrev om ansøgerne, når de præsenterede dem. Bladet skrev endvidere, i denne artikel, hvorledes de frivillige danskere, som alligevel kom til at tjene for andre lande under krigen, havde været gode ambassadører for Danmark, hvilket var en yderst positiv reaktion på den rekruttering, som foregik omkring den dag artiklen blev ført. At de bragte disse informationer viser, at der var store ønsker fra de unge danskere om at melde sig, hvilket kan have afspejlet den generelle mening, som politikerne også havde. Denne form for anerkendelse af de unges lyst til at hjælpe, blev nævnt i flere aviser og blade, og dermed var der øjensynligt et mere generelt positivt syn på deres udlængsel. Denne generelle konstruktion af tiden op til udsendelserne til Japan, var altså med til at skabe en konstruktion, der virkede som en positiv diskurs, da de nævner, at de danske mænd var skuffede over, at de ikke kunne hjælpe under selve krigen mod Tyskland. Når der ses på det ansvar som politikerne mente, danskerne havde overfor verden, var det altså synligt at den skuffelse fra de unge også passede ind i den officielle politiske diskurs.

I samme artikel, blev fokus på de tidligere frivilliges rekruttering yderligere fremmet, da skribenten skrev: ”Anmeldelserne skete ganske spontant Enhver Dansk i Udlandet vidste nøjagtigt, hvor

⁹⁰ Kristeligt Dagblad, 11. juli 1945 ”Frivillige Danskere skal nu rekrutteres til kamp mod Japan”

han stod, da Krigen brød ud. Han spurgte ingen, men meldte sig. Den danske Soldat i den britiske Hær var den bedste Ambassadør, Danmark kunde have hos de Allierede, da de andre Forbindelser var afbrudt”.⁹¹ De frivillige under krigen, havde altså ikke haft skrubler omkring, hvor de kunne tjene landet og de vidste hvor de stod. Dette viser en form for nationalistisk diskurs, med brugen af ordet ’ambassadør’. Denne fokus på, hvorledes de frivillige under krigen bare agerede, for hvad må tolkes som værende fædrelandet, uden nogle videre overvejelser, kan have haft betydning for det budskab, som *Kristeligt Dagblad* ville have ud. Nu stod Danmark med en masse mænd, som gerne ville afsted, og måden hvorpå *Kristeligt Dagblad* bragte erindringer ind fra krigen, kan have virket som endnu en opfordring til andre danske mænd, til at melde sig til krigen mod Japan. *Kristeligt Dagblad*, havde som nævnt tidligere, allerede under krigen været meget udtalte i deres mistillid og utilfredshed med tyskerne, så denne holdning og diskurs til udsendelse af frivillige danske tropper sammenfalder med krigstidens holdningstagen fra det kristelige blad.

Den positive stemning omkring frivillige i denne tid, blev også kommenteret i andre apolitiske sammenhænge. *Kristeligt Dagblad* lå stadig under den borgerlige fløj, til trods for at den var uafhængig. I *Information*, det der blev anset som en uafhængig avis, skrev man: ”Der er glædeligt at se, at der fra den Danske Regerings Side er blevet foretaget noget med Hensyn til alle de mange Mennesker, baade unge og gamle, der har meldt sig til Krigen mod Japan.”⁹² Denne avis blev set som et organ, der ikke var påvirket af nogen politisk indflydelse, hvilket taler for, at der var en bredere positiv holdning end bare de diskurser der repræsenterede de politisk holdninger.

Det ses, at der skete et skift fra national til en mere international diskurs fra artiklen i juli, til en artikel, som blev udgivet den 7. september 1945. Denne udkom i forbindelse med San Francisco-pagten. Som Kristine Kærsgaard skrev, blev den grundlæggende konference for FN i 1945.⁹³ Indholdet i denne artikel nævnte ikke de Englandsfrivillige, men den effekt, som dens indhold kunne resultere i, ville også påvirke Danmarks udenrigspolitiske position. Da det var en stor udenrigsdebat, var det ikke fjernt, at diskursen i artiklen, blev af internationalt indhold. Overskriften ”Vi er nu Borgere i Verden”,⁹⁴ samt brugen af et citat fra Jørgen Jørgensen (R.), som lød: ”Når vi tiltræder denne pagt saa er det klart, at vi ogsaa vil paatage os de Forpligtelser, der følger med. Pagten er i nøjeste Overensstemmelse med det hele danske Samfundssyn. Alle gode kræfter maa nu samles om at sikre Freden.

⁹¹ Kristeligt Dagblad, 11. juli 1945 ”Frivillige Danskere skal nu rekrutteres til kamp mod Japan”

⁹² Information, 7. juni 1945 ”Der er Brug for Folk som kan afløse de allierede Tropper”

⁹³ Kristine Kærsgaard, *Danmark i FN*, 1. oplag, 100 danmarkshistorier (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2018), 4.

⁹⁴ Kristeligt Dagblad, 7. september 1945 ”Stor Udenrigsdebat i Anledning af San Francisco-pagten”

Glipper det endnu engang, er der meget, der tyder paa, at Menneskehedens Udslættelse forestaar” påviser også en international diskurs.⁹⁵ Her er det en lidt anden tone, der blev lagt i udvælgelsesprocessen til artiklen, og et af fokuspunkterne må siges, at være ordet udslettelse, da dette ord ikke bringer gode associationer med sig. Der er dog stadig, i Jørgen Jørgensens udtalelse, fokus på det danske samfund, som så leder op til skrækscenariet, som kan have haft indvirkning på både læsere af avisen, men også skribenterne. I overskriften: ”Vi er nu Borgere af Verden”, fremskynder den et element af forpligtigelse over for verden, hvilket der ikke var lige så stor fokus på, i den mere nationalistiske diskurs, som man så i artiklen fra juli samme år. Artiklen fra september, er dog meget præget af, at den gengiver små udklip fra et af Folketingets møder. Dermed er der noget af diskursen, som vil være præget af de politiske holdninger og udtalelser, dette til trods for at bladet var kristeligt uafhængigt. Avisen valgte dog at gengive udtalelser fra alle større partier, hvilket sammenfalder med bladets uafhængighed.

I en artikel, som man trykte den 12. september 1945, blev udstationeringen og nævnt. Det som i denne artikel var iøjefaldende i forhold til den forpligtelse, der florerede i denne tid, var punktet hvor man skrev: ”...da har vi ogsaa en moralsk Pligt til at yde vor Hjælp til, at et lille Antal engelske Soldater kan blive hjemsendt for atter at se deres kære...”.⁹⁶ Et af de fokuspunkter, som fremkommer diskursen her, er ordet ’moralisk’. Her viser *Kristeligt Dagblad* endnu engang, at der er en del fokus på hjemmet, men hjemmet for de engelske soldater, hvilket viser, at der er tanker på det internationale plan. Derudover, var der en moralsk pligt til stede i udstationeringen. At de gik ind og brugte en sammensætning som ”moralisk pligt”, forstærker kun de værdier, som deres diskurs fremmer. Når det pludselig bliver sat i sammenhæng med moral, og visheden om, hvad der er rigtigt og forkert, så har de også et stærkere budskab til den modtagende læser. Det bærer præg af værdier og måske endda kristne værdier, når de snakker om moral. Dog er det ikke kun kristelige værdier, der fremmer moral, da moral og etik, generelt kan ses som værende af god menneskelige karakter. Den diskurs, der ud fra de ovenstående artikler fremmes, er altså både af national men også international af karakter. artiklerne er alle positivt konstrueret, men opretholder forpligtelserne, som her blev pålagt det danske samfund. Herunder var der den politiske underliggende diskurs, der var med til at skabe kår for forpligtelserne, hvorimod moralen var underlagt en mere humanistisk diskurs, der talte til menneskets følelser, mere end det politiske menneske.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Kristeligt Dagblad, 12. september 1945 ”De frivillige til den engelske Hær”

For at se på en anden avis fra samtiden i 1945, var der noget at undersøge i *Nordjyllands Social-Demokrat*. De skulle ”Ikke glemme Verden”⁹⁷ Dette skrev man i *Nordjyllands Social-Demokrat*, da det var en af de overskrifter, der lød den 4. september 1945, sammen med et udsnit af en tale af den britiske premierminister. Denne artikel, blev trykt på et tidspunkt, hvor aftalen omkring deltagelse i krigen mod Japan ikke længere var i spil. Hvilket betød, at det nu var nu hjælpetropper til det britiske verdensrige, der kom på tale. Denne overskrift er iøjefaldende, i og med den satte Danmarks og danskernes situation i et større perspektiv i forlængelse af briternes ansvar. Artiklen fra *Kristeligt Dagblad* blev præget af både en nationalistisk diskurs, hvor det var sat i sammenhæng med forpligtigelser overfor deres eget land, men også en moralsk forpligtigelse overfor verden. overskriften fra *Nordjyllands Social-Demokrat* fremmer en tankegang, om et ansvar over for alt det uden for Storbritanniens grænser, og i sammenhæng med de Englandsfrivillige også det udenfor Danmarks grænser. Her blev det givet udtryk for, at det er alle, der er fortalere for forpligtigelsen, imens Mona Jensen, som præsenteret i forskningsdiskussionen beskrev, at det var modstandsfolkene i regeringen, der kunne understrege denne forpligtelse.⁹⁸ Dermed har der været forskellige udgangspunkter for diskursen. Det, der blev skrevet i *Nordjyllands Social-Demokrat*, fordrede idéen om, at det var alle, der var fortalere for udstationeringen, mens Mona Jensens udtalelse indikerede, at der var grupper, der var større fortalere end andre. Om ikke andet, indikerer begge dele en positiv diskurs.

Overskriften viser, at *Nordjyllands Social-Demokrat* kan have anskuet det, som et ansvar over for verden frem for Danmark, et ansvar, der kunne komme den danske befolkning til gode. Grunden til at denne anskuelse fremstår mere international er, at den hentyder til, at det er verden, der er den vigtigste del af noget betydeligt. De allierede skal ikke glemme verden, og dermed er det umiddelbart ikke, per definition, for Danmark en nationalistisk diskurs, da den har fokus på, at det er det internationale, der ikke skal glemmes. Det faktum, at der gennem mange af aviserne ses en forpligtigelse fra flere politiske lejre, kan have tilhørsforhold til det faktum, Kristine Kjærsgaard, lektor på SDUs institut for historie, nævner nemlig i sin forskning, at Danmark ikke var et selvskrevet til et medlemskab i FN, hvilket kom til udtryk ved, at Danmark først blev medlem efter konferencen havde stået på i godt en måned.⁹⁹ Hvis Danmark ikke var anset som værende et selvfølgeligt medlem til konferencen, var det måske også nærtliggende at de danske politikere, ville forsøge at gøre Danmark synlig ved at udfylde forpligtelser overfor en af de store spillere, og her kan de frivillige danske mænd til afslutning

⁹⁷ Nordjyllands Social-Demokrat, 4. september 1945 ”Ikke glemme Verden”

⁹⁸ Jensen, ”Kortlivet Opgør Med Neutralitetspolitikken - Den Politiske Baggrund for Udsendelsen Af de Frivillige,” 52–68.

⁹⁹ Kjærsgaard, *Danmark i FN*, 5.

af krigen i Japan og derefter de Englandsfrivillige have været et godt militært træk. Dette skift i storpolitikken taler også for, at der skete andre politiske ændringer i efterkrigsårene.

I forbindelse med de politiske ændringer, der foldede sig ud i det tidlige efterkrigsår, var der endnu flere beslutninger, som skulle tages - også fra dansk side, hvilket blev påvirket af de aftaler, man i forbindelse med de frivilliges udsendelse diskuterede. I forhold til den danske udsendelse og de forpligtelser landet stod overfor efter krigen, skrev en af bladets skribenter en klumme, som blandt andet indeholdt følgende udsagn: "...det vi tænker paa er Sagens Realitet. Her har man fra flere Sider og da navnlig fra radikal Side, set med en vis Bekymring. Ja, for nogles Vedkommende endog med en vis Surhed på Udviklingen. Det fremhæves i saa Henseende navnlig, at vore Forpligtelser overfor de allierede selvfølgelig skal opfyldes, men at Forpligtelserne ikke udstrækker sig til Levering an Soldater i Fredstid".¹⁰⁰ Her beskriver han, hvorledes der fra politisk side, og specielt fra radikal side, var uenighed omkring løsningen på den forpligtelse, Danmark var underlagt. Som det blev redegjort for i præsentationen af partiet Radikale Venstre, var de efter krigen imod den fremtidige indtrædelse i NATO, da de holdt fast i deres neutralitetspolitik,¹⁰¹ men i 1946-1948 blev de højrevendt og var så fortalere for indtrædelsen i NATO. Da det var *Kristeligt Dagblad*, der skrev dette, har der ikke nødvendigvis været nogen politisk grund til at nedtale det, på det aktuelle tidspunkt, midtsøgende Radikale Venstre, da *Kristeligt Dagblad* selv først var uafhængigt borgerligt, og senere kristeligt.¹⁰² Det artiklen viser er dog at der var modsigende diskurser, omkring hvilke forpligtelser der var overfor verden. Der er gjort brug af en diskurs, der skiller Danmark fra de andre, men det er ikke nødvendigvis en negativt ladet diskurs fra avisens side. Der er altså igen et kendskab til forpligtelse for omverdenen, men også forpligtelsen overfor det danske samfund, som bliver gengivet af skribenten senere. artiklens diskurs, kan ses i det følgende afsnit, hvor han skrev: "Hertil vil vi gerne bemærke at, at det naturligvis er vigtigt, at vi i en Tid som denne gør alt, hvad vi kan, for at styrke vor produktionsevne... Men på den anden Side maa vi jo også være klar over, at naar vi er sluppet saa relativt billigt ud af denne Krig... da har vi også en moralsk Pligt."¹⁰³ Der er altså her ikke noget spørgsmål om, hvor skribenten stod i forhold til Danmarks plads hos de allierede. Denne artikel indeholder direkte modsætninger, i og med, der bliver præsenteret flere holdninger til udstationeringerne.

¹⁰⁰ Kristeligt Dagblad, 12. september 1945 "De frivillige til den engelske Hær"

¹⁰¹ Skou, *Dansk politik A - Å*, 592.

¹⁰² Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 174-775.

¹⁰³ Kristeligt Dagblad, 12. september 1945 "De frivillige til den engelske Hær"

I *Kristeligt Dagblad*, omtaltes de soldater, der gerne ville have været i krig, der ikke tog udgangspunkt i verden, men mere danskernes higen efter at placere sig bedre rent politisk. *Nordjyllands Social-Demokrat*, en afstikker af *Social-Demokraten*, var synligt socialdemokratisk, og en politisk holdning til at hjælpe verden med blandt andet militær ageren, stod i kontrast til den socialdemokratiske tidligere antimilitaristiske standpunkt. Dog taler det faktum, at socialdemokratiet ifølge Jette Søllinge og Niels Thomsen, senere var fortalere for Danmarks indtrædelse i NATO¹⁰⁴ for, at der skete en gradvis ændring i de politiske og militære tankegange indenfor partiet, og dermed også avisen. Denne overskrift, blev som sagt ført sammen med et kort udsnit fra en udtalelse af den britiske premierminister Clement Attlee: ”Vi har, udtalte Attlee til slut, vundet en stor Sejr. Vi kan af fuldt Hjerte dele Triumfen med vore Dominions, med Indien og Kolonierne, samt med alle vore allierede, Særdeleshed De forenede Stater og Rusland. Vi har Ret til at være glade, men vor Triumf vil være tom og af kort varighed, hvis vi ikke nemmer den Lære, som vore Lidelser har lært, og er klar over det tunge Ansvar, som Sejren paalægger os”.¹⁰⁵ Her blev det printet som en direkte oversættelse af premierministerens udtalelse, og denne nyhed, har også en tone af forpligtelse, som artiklens overskrift fordrede, Danmark lå under den vifte, Attlee beskrev som allierede, til trods for, at de store spillere her var USA og på dette tidspunkt Rusland. Som sagt, var det den engelske premierminister, der i dele af artiklen blev citeret, og derefter blev der beskrevet hvilke elementer og opgaver, som de unge danske mænd ville skrive sig op til som Englandsfrivillige. Dette kan have haft en indvirkning på den følelse af ansvar og forpligtelse, som var en del af diskursen. At Attlee nævnte et ansvar pålagt de allierede, var var en diskurs, der meget vel har videreført og forstærket den danske diskurs omkring ansvar og forpligtelse. Det virker, om ikke andet til, at diskursen igen, her, bevægede sig imod pligt og ansvar overfor verden. Denne forpligtelse skrev Lorentzen og Lønborg om, hvor det her blev sat op imod det ny-oprettede FN¹⁰⁶ og dermed danmark som en del af de allierede.

I aviserne fra 1946 var der ikke megen snak om det ansvar og de forpligtelser, landet havde overfor verden og de allierede magter. Der var endog artikler, der kunne indikere en diskurs, som rettede sig kraftigt mod det nationale. Et eksempel på dette fremkom i en klumme i den neutrale avis *Information*, fra den 8. april 1946. Denne klumme handlede ikke direkte om de Englandsfrivillige, men omkring den diskurs, der eksisterede i det danske samfund, og dermed også kunne have en virkning på diskursen omkring de frivillige i udlandet. I denne klumme blev der skrevet:

¹⁰⁴ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 657.

¹⁰⁵ Nordjyllands Social-Demokrat, 4. september 1945 ”Ikke glemme Verden”

¹⁰⁶ Lorentzen and Lønborg, ”Danske Frivillige i Den Engelske Hær 1945-1948.,” 88.

”Frit Danmark’s Redaktør, Kate Fleron¹⁰⁷, tog sig sidste Søndag for at sige Modbevægelsesprofeten et par sandheder i et indlæg... Misforstaa det rigtig. Anders Vigen¹⁰⁸, der - alene i Kraft af sin politiske Overbevisning – et langt Liv igennem har følt sig, skal vi sige Superdansk, har ikke den mindste procentdel af noget unationalt i sig. Han er blot en god Hurrapatriot fra 1939, og det er et Spørgsmaal , om en saadan type , forpuppet under Krigen og kommet ud igen uden nogen Forvandling, ikke er saa forældet i Dag, at den føles fremmedartet.”¹⁰⁹

Dette citat handler om den udvikling, der skete indenfor det danske samfund, og viser hvorledes de to sider stadig i 1946 kæmper imod hinanden. Her snakkes der nationalt og internationalt. Det er en negativ diskurs hvilket kommer til udtryk i fremstillingen af Flerons holdning til Vigen, og det er en spydig pen Kate Fleron har skrevet det citat *Information* bruger i Klummen, da hun skriver ord som ’superdansk’ og ’hurrapatriot’, som betyder, at han ifølge Fleron havde en naiv, overdreven og forceret patriotisme. Som sagt, var artiklen ikke direkte tilknyttet de udsendte frivillige, men for at kunne forstå den omkringværende offentlige diskurs er indholdet i denne allivel sigende i forhold til den diskurs, der florerede i det omkringliggende Danmark. Skribenten af klummen synes dog også at tage side i diskursen, da der bliver skrevet: ”I Dag er han ubestødt Modbevægelsens Pennefører af første rang, takket været en rent ud imponerende Evne til slet ikke at opdage, at der er sket noget i dette Land siden 1939, ogsaa inden i dette Folk, og at Livet har andre Former end den, der afspejler sig paa Christiansborg.”¹¹⁰ Her gengiver skribenten i *Information*, ikke bare information, men kommenterer selv på, at befolkningen mentalt har ændret sig gennem krigen, og ikke nødvendigvis har den samme som politikerne. Denne sidste pointe stikker til det faktum at Vigen mente, at man tiltvang sig magten efter krigen.¹¹¹ Her, er der altså endnu et bevis for at der florerede forskellige diskurser, her mellem modstandsbevægelsen og modbevægelsen, hvor mange danskere selvfølgelig efter krigen var fortalere for hvad de havde udført under krigen. Det skulle dog ikke forstås sådan, at modbevægelsen ikke havde tilhængere, da der i artiklen også gjorde klart, at ”de Forhenværende plantede Kaal... har Have...”¹¹², hvilket må tolkes, som at Vigens plantede idéer havde en have at gro i. I denne artikel er der altså en masse ord og metaforer for at fremme diskurserne.

¹⁰⁷ Ansvarshavende redaktør af bladet ”Frit Danmark”

¹⁰⁸ Tilhænger af Modbevægelsen, som var et modsvar til modstandsbevægelsen.

¹⁰⁹ *Information*, 8. april 1946 ”Anders Vigen”

¹¹⁰ *Information*, 8. april 1946 ”Anders Vigen”

¹¹¹ Ibid.

¹¹² *Information*, 8. april 1946 ”Anders Vigen”

I overstående analyse, kom det til udtryk, at mange i 1945 så det som en forpligtigelse, at Danmark skulle hjælpe internationalt, men, at der også var nationale tanker og diskurser, med fokus på hjemmet. Det, som denne artikel viser, er, at der i 1946 var en splittelse i den offentlige diskurs i forhold til nationale og internationale relationer, i samfundet hjemme i Danmark. Dette kan blandt andet have haft en indvirkning på, hvorledes diskursen omkring de frivillige udviklede sig. I og med Fleron snakker om, at Anders Vigen fra modbevægelsen, var kommet ud af krigen uden nogen forvandling, kan det ses, at der var en konflikt mellem de to parter. Avisen Frit Danmark, var under krigen blevet dannet af en modstandsbevægelse, og Modbevægelsen var et modsvar til samme. Kommentarerne som fremkommer i citatet fra Fleron viser, at der i året efter krigens afslutning, var sket en meget stor udvikling, og denne mener jeg kan have haft indvirkning på hvordan diskursen ændrede sig efter rusen over befrielsen dæmpedes. I citatet ses det, at skribenten, kalder Anders Vigen en profet, hvilket i denne sammenhæng lyder som en karikatur af manden, og i forbindelse med Flerons udtalelser bekræftedes denne tolkning. *Information* var et uafhængigt opinionsblad, i de første år efter krigen, og blev anset som værende den ikke-partipolitiske del af modstandsbevægelsen. Den dyrkede modstand mod enhver form for diktatur, og dette indebar også kommunismen. Bladet var altså ikke anset som værende underlagt politiske holdninger, men i citatet bliver der trukket en klar linje mellem Fleron og *Informations* skribent på den ene side, og Anders Vigen på den anden side. Denne splittelse der ses i bladet viser, at der var opinioner i samfundet, hvilket man ikke på samme måde så i 1945 under befrielsesrusen – altså en splittet diskurs. Denne diskurs kan have påvirket synet på Udstationeringen, da Mona Jensen skrev, at det primært var modstandsbevægelsen der understregede aftalen, og de nu skulle kæmpe mod idéer fra modbevægelsen.

I en artikel i den Radikale avis *Skive Folkeblad* fra den 4. november 1946, kom der et helt nyt punkt på dagsordenen. Det som før havde været knyttet til ansvar og forpligtigelse, blev nu byttet ud med ord som udlængsel. I 1945, var der meget fokus på, at de unge skulle afsted på grund af det ansvar der lå på deres skuldre. I denne reportage af Jens Bjerre i Folkebladet, bliver det klart, at der er begyndt at være andre tanker omkring de unges bevæggrunde end bare pligt og ansvar. I artiklen skriver han: ”Vikinge-Aanden lever endnu – Det er udlængsel, der driver disse Unge Mænd. Det der optager dem mest, er, hvornaar de kommer af Sted og hvor de kommer hen.”¹¹³ Denne observation indeholder blandt andet referencer til Vikingetiden, hvilket satte fokus på en diskurs omkring en storhedstid i

¹¹³ Skive Folkeblad, 4. november 1946 ”Canterbury – et lille Danmark i England”

dansk historie, og dermed var der endnu engang skabt en diskurs, der fordrede det nationale. Det lagde også en dæmper på de store ædle ideer om, hvad den egentlige bevæggrund var inden udsendelsen – ansvar og forpligtelse. Bevæggrunden beskrives her som værende udlængsel fra de unge mænds side. Dette blev bragt i flere aviser rundt omkring i landet samtidigt med, at man begyndte at lave flere interviews med de udstationerede mænd. Artiklerne skifter altså fra at komme fra mere officielt politiske kilder til at komme fra de egentlige udsendte, og dermed kan man også se et skift i diskursen, som blev mere hverdagsorienteret, og personlig, da man eksempelvis i denne reportage startede ud med at interviewe en af de unge mænd.

I 1947 var der også tale omkring forpligtelser, her blandt andre i det uafhængige *Information*, hvor der blev tale om en national diskurs, da der opstod megen tale omkring de danske Englandsfrivilliges værnepligt hjemme i Danmark efter hjemkomst. Artiklen: ”Danske Englandsfrivillige ikke Soldater herhjemme”, i *Information*, skrev: ”Nu vil det i lovforslaget blive bestemt at de frivillige, efterhaanden som de vender hjem, nok sættes i Nummer i de militære Afdelinger, men saaledes, at de kun indkaldes i Tilfælde af Mobilisering.”¹¹⁴ Indtil da, havde det været således, at værnepligten bare var udsat til hjemkomst, hvilket viste en forpligtigelse overfor Danmark og det danske forsvar. I denne artikel skrives der dog, at man fra politisk side gerne ville ændre det, hvilket tyder på, at den politiske diskurs undergik en ændring i løbet af årene. Ifølge dette citat og dermed også det nye lovforslag, så bibeholdte ordlyden dog stadig en del af det ansvar, og den forpligtigelse, der eksisterede før. Dette kan ses, da man godt nok sætter dem i nummer, hvilket vil sige, at de kan indkaldes, men at dette kun ville ske i tilfælde af mobilisering. Her menes der, at de Englandsfrivillige i værnepligtsalderen, eller de der har fået den udsat, stadig vil kunne få ordrer til at mobiliseres og dermed beskytte Danmark i tilfælde af krig. Dette er et tegn på, at der i den politiske diskurs skete en ændring, hvilket kan have påvirket den omkringliggende diskurs, da det kommer af officielle veje. Nyheden blev bragt i flere aviser, og det bar ikke præg af, at informationen kun blev printet af politiske årsager. Dette kan skyldes, at det er en meget kort og fakta-baseret artikel, med meget lidt rum til politiske friheder. *Information*, var på dette tidspunkt karakteriseret som en uafhængig avis, og dermed heller ikke knyttet til et parti, men de bragte dog disse nyheder, og dette kan også understøtte brugen af fakta og ikke et videre ladede ordbrug, da der ikke var et politisk parti, som gerne ville have en bestemt konstrueret diskurs videreført. Det blev bekendtgjort, i blandt andet, det konservative *Berlingske Tidende* fra den

¹¹⁴ Information, 2. december 1947 ”Danske Englandsfrivillige ikke Soldater herhjemme”

19. juni 1948¹¹⁵, at dette forslag nu var blevet vedtaget. Der var dog en liste af krav som det Englandsfrivillige skulle have udfyldt, blandt andet at de skulle have været i tjenesten for England i mindst 240 dage. Dette tyder på at den diskurs der strækker sig over perioden, skifter fra en mere international forpligtigelse til den mere nationale forpligtigelse.

I 1945 kan det via analysen af artiklerne ses, at der altså efter krigen har været en diskurs, rettet mod de forpligtelser, som det danske folk havde, da man snakkede om ansvar i mange artikler herunder artiklen ”*Ikke glemme Verden*”¹¹⁶, som i sig selv siger hvorledes, man ikke i Danmark måtte glemme den omkringliggende internationale situation eller det, som de havde gjort for Danmark. Det, som der ved hjælp af diskursen så interessant er, at der i 1946 begyndte at ske et skift i de diskurser, der ses i aviserne. Eksempelvis kommer det allerede på tale, at der i 1946 var en splittelse i partiernes tilgang til det nationale og internationale forhold. Dette er en udvikling fra det sammenhold politikerne imellem, som fremkom i 1945 og omkring frihedsrusen. Derefter blev der i årene 1947 og 1948 snakket om vikingeånd, og værnepligt hjemme i Danmark, hvilket viser, at den nationale diskurs blev bygget endnu mere op og forpligtelserne skiftede mere til den, der var indenfor de danske grænser.

Ifølge det politiske landskab og forskningsdiskussionen, hvor flere beskriver, hvordan et udvalg af aviser tog godt imod hvervningen, er det ikke et helt nyt perspektiv på de internationale forpligtigelser, som jeg er kommet frem til i 1945. Det der stemmer overens med eksempelvis Kristine Kjærsgaards forskning, som fokuserede på FN og derigennem en politisk udvikling, kan også understøtte de elementer, som jeg har analyseret frem i ovenstående. Det er altså muligt ud fra aviserne at se skiftet i det jeg kalder diskursen, i forhold til den forpligtigelse og det ansvar, der opstod både nationalt og internationalt. Diskussionen omkring dette skifte ud fra aviserne, kan måske tages ud fra et citat af Kate Fleron fra Frit Danmark: ”Han er blot en god Hurrapatriot fra 1939, og det er et Spørgsmaal , om en saadan type , forpuppet under Krigen og kommet ud igen uden nogen Forvandling, ikke er saa forældet i Dag, at den føles fremmedartet.”¹¹⁷ Hvis man ser bort fra, at der er en meget farvet og politisk orienteret påvirkning af denne udtalelse og diskurs, så beskriver det meget godt den forvandling, der kunne ses før, under og efter krigen. Dette, mener jeg, derfor kan have ændret sig i diskursen gradvist des længere væk fra krigen befolkningen og politikerne kom.

¹¹⁵ Berlingske Tidende, 19. juni 1948 ”Britisk Militærtjeneste gælder”

¹¹⁶ Nordjyllands Social-Demokrat, 4. september 1945 ”Ikke glemme Verden”

¹¹⁷ Information, 8. april 1946 ”Anders Vigen”

Andre problematikker opstod, og dermed vendte mange danskere sig muligvis mere, i denne ansvarssammenhæng, mod den nationale diskurs. Denne observation af, at der skete en ændring i diskursen efter 1945, kan endvidere understøttes af den negative omtale, der blev trykt i det konservative Berlingske Tidende den 30. september 1945, hvor der blev ført en overskrift som lød: ”Som allieret Nation har Danmark opfyldt sin Pligt”.¹¹⁸ Denne overskrift, dækkede over en artikel der refererede til en behandling i folketetinget, hvor Oluf Pedersen havde stillet spørgsmålstejn ved hervedningen til den engelske hær. Denne forespørgsel var ikke helt lille, da den indeholdte det juridiske spørgsmål omkring straffelovens paragraf 128, som siger, at rekruttering af danske mænd til tjeneste for andre stater er forbudt. Oluf Pedersen var en del af partiet Retsforbundet og var altså imod hervedningen af de unge danske mænd samt dødsstraffen, da han mente det stred imod grundloven, og dermed var han imod regeringens beslutning. Retsforbundet havde, ifølge forskningen af KR. Kolding, generelt meget stærke holdninger i forhold til de dansk-tyske forhold, samt de, Danmark havde til andre lande. Det som man var enige om, var at udviklingen fra før krigen, ikke skulle ændres, administrationen skulle ikke udnytte overgangsfasen fra krig til fred til egen fordel, og der skulle ikke skabes forhindringer for at den forsyning med varer, som den brede befolkning ønskede, samt skade de forhold Danmark havde til andre lande.¹¹⁹ Dette betød umiddelbart, at selve partiet ikke havde noget imod den internationale diskurs eller de gavnlige internationale samarbejder, når det kom til økonomi og handel. Dog stod Oluf Pedersen mod det internationale militære samarbejde med England, og muliggjorde dermed en negativ diskurs, da der var store chancer for, at den almene dansker forstod seriositeten af et brud på grundloven.

Da indholdet kom fra folketetinget og blev bragt i flere aviser, var det ikke de specifikke avisernes egen stillingtagen, men et bidrag til den generelle offentlige diskurs, der blev sat i spil i 1945. Indtil denne artikel kom frem, havde der ikke været ført nogen lignende negativ omtale af sagen, og det var Oluf Pedersen, som stod i opinion til aftalen og blev bakket op af Justitsministeren, som sagde at fortolkningen af straffeloven var korrekt. At en artikel med en sådan titel og indhold blev ført, viser, at der var en del af den offentlige diskurs, som ikke var positiv. Her kom den endda fra officielle talerør, som havde en større tilknytning til lov og ret, hvilket, jeg mener, kan have påvirket dele af læserne. Her tænkes der også på overskriften som *Berlingske Tidende* bragte artiklen under, hvor de skrev, at pligten var opfyldt, altså den pligt, som tidligere i andre aviser næsten var blevet et mantra. Altså ville man med denne tankegang, kunne flytte ansvaret hjem til egne grænser, da pligten og

¹¹⁸ Berlingske tidende, 30. september 1945, ”som allieret Nation har Danmark opfyldt sin Pligt”

¹¹⁹ KR. Kolding, *Danmarks Retsforbund* (Aabenraa: Danskernes Forlag, 1958), 180-83.

ansvaret overfor udlandet var opfyldt. Denne tankegang passede godt med den patriotisme, som avisen udviklede i 1940'erne, hvor de gjorde meget for at opretholde landets selvstændighed og folkestyre under krigen. For et konservativt blad, var det dermed ikke en overraskelse, at man mente, at pligten var opfyldt, så danske mænd kunne komme hjem på dansk jord. Ifølge det ovenstående, var der altså en generel positiv diskurs og modtagelse af aftalen, men ifølge Lorentzen og Lønborg, var *Politiken*, som traditionelt radikal, umiddelbart den eneste af deres analyserede aviser, som forholdte sig kritisk til aftalen omkring september 1945, og dermed afsendte en kritisk diskurs i forhold til aftalen.¹²⁰

6.2 Danmark som allieret og demokrati

I det uafhængigt borgerlige *Kristeligt Dagblad* fra den 11. juli 1945, skrev man om de frivillige, som meldte sig til krigen i Japan. Denne gruppe af mænd hvor mange senere i september meldte sig til tjeneste i kolonierne, agerede under samme bevæggrunde. I denne artikel, skrev man, at mange danskere havde været skuffede over, at man ikke kunne have haft "Vaaben ved haand". Det eksempel, som viser en mere ligefrem diskurs fra *Kristeligt Dagblad*, er da de skrev: "...og som nu ved at melde sig som frivillige til den afsluttende Kamp mod Nazismen vil understrege Danmarks Stilling som allieret med de store vestlige Demokratier".¹²¹ Der eksisterer her et element af den samme diskurs, som sås i afsnittet omkring ansvar og forpligtelse, da der i denne artikel også tales om en national diskurs, som mere indikerer 'os og dem'. Denne nationale konstruktion, kan blandt andet ses ved, at artiklen starter ud med at forklare mændenes skuffelse over, at de ikke kunne komme afsted. Der er dog et brud i den nationale diskurs, da det bliver sat op imod ønsket om at vise stillingen overfor de allierede magter. Det som leder til min slutning, at der i citatet er gjort brug af ord som 'understrege' og 'stilling'. Ordene bliver brugt i en sammenhæng, hvor bladet udtrykker, at der er brug for at vise, hvor Danmark stod i efterkrigstiden. Her er 'understrege' et vigtigt ord, da det styrker resten af sætningen, og dermed også den positive diskurs i bladet, som her umiddelbart ville læne sig op ad en national diskurs, da det indikeres, at det er for Danmarks placering som allieret. Denne fremkommer endvidere ved, at *Kristeligt Dagblad* her giver udtryk for, at de mænd, der melder sig, 'vil' understrege Danmarks stilling, hvilket kommer til udtryk som en opfordring. Det er altså ikke en neutral holdning, der var tale om i *Kristeligt Dagblad*.

¹²⁰ Lorentzen and Lønborg, "Danske Frivillige i Den Engelske Hær 1945-1948.," 81.

¹²¹ Kristeligt Dagblad, 11. juli 1945 "Frivillige Danskere skal nu rekrutteres til kamp mod Japan"

En anden avis, som viser tydelige tegn på at tale for Danmark som allieret nation, er det kommunistiske *Land og Folk* i 1945 hvor de skrev:

”Nu må grænsen være naaet for disse Forsøg paa at underminere Danmarks Prestige. Lad gaa med, at disse Kredse foretrækker at føre den indenrigspolitiske Valgkamp paa det lavest tænkelige Niveau. Det skader kun dem selv. Men naar man gaar saa vidt som her, hvor Resultatet meget nemt kan blive en Undergravning af Nationens dyrtkøbte internationale anseelse og Status som Medlem af De forenede Nationer, maa der raabes Vagt i Gevær. Ingen bør være i Tvivl om, at der i udlandet holdes et vaagent Øje med Udtalelser som de her citerede”.¹²²

Her henvises der, af *Land og Folks* redaktør, til udtalelser fra blandt andet, ordføreren fra Retsforbundet, som ifølge artiklen, var en af de folk, der forsøgte at ”snigløbe et af Modstandsbevægelsens største Resultater”,¹²³ som i dette tilfælde var Danmarks anerkendelse, som allieret magt og optagelsen blandt de Forenede Nationer. Der er flere elementer i disse uddrag, som kan vise diskursen, og det første er de elementer, som kan anses som værende tydelige markørere for, at skribenten fra *Land og Folk*, var fortaler for udstationeringerne og dermed modstander af oppositionen. Et godt udgangspunkt, er hele første sætning, hvor han skriver, at grænsen er nået og at de andre underminerer Danmarks prestige. Det næste eksempel er den nedgørelse, han vælger at bruge ved at beskrive, at de fører en politisk kamp på laveste niveau samt ordet ’undergravning’. Det er ikke overvældende saglige argumenter, der fremkommer i artiklen, men det er også her, at diskursen specielt kommer frem. Ud fra denne artikel, kan det tyde på, at *Land og Folk* er fortalere for Danmark som en allieret nation.

Overskriften på artiklen tyder også på, at der er en afstandtagen fra de grupper der ikke mente, at de danske mænd skulle udsendes. Dette ses ved, at der skrives: ”Skal vi heller ikke være Allierede?”¹²⁴ Her er det et spørgsmål, der bliver stillet, og det kommer til udtryk som værende en spydig kommentar til de opponerende grupper. Dette kan ses ved, at der står ’heller ikke’, som om de mener, at der har været en række af tilfælde, hvor opponenteren har stemt mod forslag. Ved at se på denne artikels indhold som er for udstationeringen, kan man også se, hvorledes der var en opinion, som mente, at udstationeringen var en dårlig ting, og dermed må der også være en tilhørende negativ diskurs i offentligheden. Her i overskriften er det ved hjælp af sarkasme at diskursen fremtræder, da det er et skud ud til opinionen. I forhold til den politiske higen efter at blive anset som værende en

¹²² Land og Folk, 2. oktober 1945, ”Skal vi heller ikke være allierede?”

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

allieret spiller, var der i 1945 en masse tiltag og beslutninger, som hurtigt blev taget, som man tænkte ville opfylde dette ønske. Når der så ses på den politik som Danmark ifølge Kristine Kjærsgaard førte, så var der en forskel på forpligtigelsen overfor Storbritannien og resten af verden. I FN ville man holde lav profil og undgå at tage stilling, så man undgik at vælge blok.¹²⁵ Dette er en modsat ordlyd end den stillingtagen, den danske diskurs ledte hen imod, da der var ønske om at vinde Storbritanniens gunst.

I 1946 skete der ifølge en artikel i *Social-Demokraten* noget, der dengang må have sat Danmark i en speciel situation i forhold til at være allieret, men også i forhold til begivenheder, der kan have ændret diskursen omkring Danmark som et demokrati. Ligesom i første del af analysen, er denne artikel ikke direkte forbundet med de udsendte frivillige, men den kan være behjælpelig til forståelsen af samtidens begivenheder og diskurs. Reportagen udkom den 2. juni 1946, og den havde overskriften ”Pressefrihed”¹²⁶ I denne artikel præsenterede den læserne for hvordan linjerne mellem de allierede fra krigen begyndte at blive trukket op. Man skrev: ”Det kommunistiske Blad >Land og Folk< har ... sat ekstra Fart i sine Forsøg paa at mistænkeliggøre Danmark i Sovjetunionens Øjne. Forleden skrev Bladet om danske Kredse, >der med fuld Fart paa Vej tilbage til mod Førkrigstidens fjendtlige Indstilling overfor Sovjetunionen.<”¹²⁷ *Land og Folk* havde umiddelbart ikke vist modstand mod udsendelsen af de danske frivillige i britisk tjeneste, hvilket var en del af en plan, som skulle styrke forholdet mellem Danmark og de allierede. I denne artikel ses det, at det kommunistiske blad mener, at Danmark var på vej tilbage mod førkrigstidens negative tanker omkring Sovjetunionen, som under krigen faktisk var en del af de allierede sammen med blandt andre Storbritannien. Det viser, at der i midten af 1946 begyndte at komme en diskurs, der splittede tanken om de allierede, som man kendte dem fra Anden Verdenskrig. Det blev kommenteret, at det kommunistiske blad ville mistænkeliggøre Danmark i Sovjetunionens øjne, hvilket indikerer, at der eksisterede et forhold som kunne ødelægges.

Bent Jensen beskriver denne splittelse i verdenssituationen, da han beskriver hvorledes Sovjetunionen blev set som en trussel. Rusland beskyttede sine grænser imod kapitalismens indflydelse udefra, og dermed de vestlige magter, heriblandt de allierede.¹²⁸ Den diskussion, der opstod i artiklen ”pressefrihed”, var altså elementær i den forståelse, man begyndte at se i verdensordenen. *Land og Folk*, var et kommunistisk blad, som selvfølgelig støttede Sovjetunionen og dens idealer, men dermed

¹²⁵ Kjærsgaard, *Danmark i FN*, 22.

¹²⁶ *Social-Demokraten*, 2. juni 1946 ”Pressefrihed”

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ Bent Jensen, *Ulve, Får Og Vogtere: Den Kolde Krig i Danmark, 1945-1991* (København: Gyldendal, 2014), 34.

også var imod de vestlige indflydelser. Derfor havde de en grund til at fremme negative tanker omkring det kapitalistiske Danmark. *Social-Demokraten* havde modsat, som en socialdemokratisk avis, en negativ fremstilling og diskurs omkring den politiske ageren, som det kommunistiske blad foretog sig.

I 1945 ville mange politikere gerne bevise at Danmark var allieret, men i 1946 var der altså allerede begyndt at ske en udviskning i forståelsen af, hvem de allierede var. Dette hentydes der blandt andet til, da de skrev: "Hvad enten man nu er enig med de paagældende Blade eller ej, er Sandheden den, at Pressen som Helhed... har fulgt den samme Linje som Regeringen: Ønsket om et lige godt Forhold til Vest og Øst. Sandheden er endvidere den, at det eneste rygende uneutrale Blad her i landet er Kommunistorganet, som i Maaneder har fortsat en systematisk Hetz mod vore vestlige Allierede...".¹²⁹ Her er det tydeligt, at der er sket en ændring i opfattelsen af, hvad omfattes som værende allierede for henholdsvis *Social-Demokraten* og *Land og Folk*. Dette viser også, at den opdeling mellem Vestblokken og Østblokken var ved at tage form, og derfor kan det have påvirket diskursen eller mængden på omtale af Danmark, som en allieret nation i 1946. Dette kan endvidere have påvirket synet på den mission, som vi udførte for England, da grupper af den danske befolkning var imod England og den nye fordeling af allierede nationer. Dette deler altså den politiske diskurs i to lejre.

De danske diskussioner opstod i tiden efter lignede artikler fra England begyndte at blive oversat og printet i danske aviser. En af de artikler, som kan have påvirket den danske diskurs omkring udsendelsen af de frivillige, var en artikel ført i *Social-Demokraten* den 6. maj 1946, "Vi bekæmpede ikke Diktaturet for bagefter at ligne det"¹³⁰. Dette var en ret skarp kommentar fra en engelsk minister. En overskrift som denne kunne sætte tanker i gang omkring de politiske valg der blev taget på pågældende tidspunkt, da det jo var England, man på dette tidspunkt så op til, og havde sendt mænd ud for at hjælpe. Kun et år efter befrielsen, begyndte man altså at se artikler fra Engelsk side i de danske aviser, som hentydede til at partier i Europa, "der havde spillet en værdig Rolle i Verdenskampen for friheden, viste Tilbøjelighed til at følge en Kurs, der var dikteret af nationalistiske eller egoistiske motiver"¹³¹. Denne udtalelse talte imod de partier i Danmark, som så meget indad, og gerne ville sørge for, at Danmark kom godt ud af krigen og stod som førsteprioritet. Herunder det konservative Folkeparti, som ifølge Kaare Skou, under krigen forblev et nationalistisk parti, og derfor ikke stillede

¹²⁹ *Social-Demokraten*, 2. juni 1946 "Pressefrihed"

¹³⁰ *Social-Demokraten*, 6. maj 1946 "Vi bekæmpede ikke Diktaturet for bagefter at ligne det"

¹³¹ *Social-Demokraten*, 6. maj 1946 "Vi bekæmpede ikke Diktaturet for bagefter at ligne det"

spørgsmål ved Danmark, som et demokrati og dets selvstændighed.¹³² En sådan artikel, har en diskurs, som er negativ overfor de nationalistiske stemmer, som eksisterede i Danmark i 1946, men den fremhæver også hvorledes demokratiet var vigtigt. Dette var også noget, der kunne stille spørgsmålstegn ved de mange kolonier, som stadig eksisterede på dette tidspunkt.

Et signal, der i denne artikel fra England, blev sendt til det danske folk, omkring det at være et demokrati i 1946, var at lande i Europa, skulle passe på ikke at være diktatoriske, i deres motiver, hvilket også sætter spørgsmålstegn ved det faktum, at de danske politikere, i større grad valgte at lade de unge mænd udstationere af egen interesse. I 1946 blev det via andre aviser også klart, at der var større internationale begivenheder, som tog spalteplads. *Silkeborg Avis* bragte den 14. januar en forside med flere artikler, som kan have sat tingene i perspektiv for den danske befolkning. Den første og største overskrift lød: ”UNO¹³³ drøfter i denne Uge Atombomben og UNRRA¹³⁴”,¹³⁵ Denne overskrift bragte diskursen hen på det internationale plan, hvor ordet ’Atombombe’ bliver en af de store spillere i diskursen hjemme i Danmark, såvel som i andre lande. Den næste artikel beskrev endvidere en bombeeksplosion i Aalborg, som ud over atombomben på grund af den splittelse mellem Sovjetunionen og de allierede må have skabt en del frygt hjemme i stuerne. Dog var det beskrevet, at få Englandsfrivillige havde været til stede ved forhandlingerne, for at overvære ”Fredens Bygmestre i Arbejde”¹³⁶. De frivillige blev altså stadig en del af diskursen, da man her stadig nævner dem og videregiver deres mening, som her var, at de var skuffede over forhandlingerne. Det som kan tages ud af omtalen af de frivillige her, er, at man har set dem som en del af de allierede, da de var til stede ved forhandlingerne, og faktisk gav deres kritiske mening til kende i den danske avis. *Silkeborg Avis* var en venstreavis, som var underlagt partiet, der efter krigen gerne ville tilbage til tilstande fra før krigen, men ud fra disse artikler, er det tydeligt, at der var sket ændringer i verdenspolitikken, som ikke kunne føre Danmark helt tilbage til førkrigstilstande.

Social-Demokraten havde i artiklen fra den 2. juni mere at sige omkring spørgsmålet om Danmark som et demokrati. De skrev: ”Et er i hvert Fald sikkert: at hvis Pressefriheden her i Landet kun skal levnes de Vilkaar, som Kommunistbladet aabenbart drømmer om, bliver den ganske Illusorisk. Men det vilde ganske vist ogsaa harmonere udmærket med Kommunistpartiets Ideer om Frihed og Ret I et sandt Demokrati”.¹³⁷ *Social-Demokraten* der var en socialistisk avis, beskrev her

¹³² Skou, *Dansk politik A - Å*, 415–16.

¹³³ United Nations Organisations

¹³⁴ United Nations Relief and Rehabilitation Administration

¹³⁵ *Silkeborg Avis*, 14. januar 1946 ”UNO drøfter i denne Uge Atombomben og UNRRA”

¹³⁶ *Silkeborg Avis*, 14. januar 1946 ”UNOs Forhandlinger”

¹³⁷ *Social-Demokraten*, 2. juni 1946 ”Pressefrihed”

hvorledes, det kommunistiske blad havde en bestemt måde at se demokrati på, hvilket ville medføre, at den måde det socialistiske blad så på ordet demokrati. Umiddelbart er det brugen af 'sandt demokrati', der falder i øjnene, da det her er en nedladende diskurs, der bliver skabt overfor det andet blad, som politisk lå et andet sted end *Social-Demokraten*. Det viser dog også, at den splittelse som opstod i samfundet, også var begyndt at trænge ind i de små diskussioner og klummer i aviserne, hvor de kørte hetz mod hinanden. Da begge aviser har haft læsere på dette tidspunkt, har dele af befolkningen også været splittet i de holdninger, som her blev repræsenteret i de politiske aviser. Her opstår der problemet omkring de frivillige i kolonierne, da demokrati ikke fordrer kolonier, og at de allierede på dette tidspunkt, stod i modsætning til Sovjetunionen. Nogle ville argumentere for at splittelsen skete tidligere, men ifølge de aviser og emnet Englandsfrivillige, fremkommer det, at splittelsen opstod i disse år. Dog er det til dels meget synliggjort, da der i befrielsesåret synes at have været en overordnet enighed omkring udsendelsen af de frivillige. Der fremkom dog en splittelse i diskursen i Danmark, da der sker en international forandring og forståelse af, hvem der er de allierede. Rusland var pludselig ikke længere del af det, man under krigen havde set som værende allieret, og de større samarbejder mellem vesten begyndte at lure i tankegangen rent politisk. Derfor, var den diskurs, som offentligheden blev udsat for endnu engang meget politisk, men dog splittet, hvilket giver en ide om de politiske strømninger, der igen stadfæstedes efter befrielsesrusen, havde lagt sig.

6.3 Imperialisme og kolonisering

Afslutningen på imperierne brød frem efter Anden Verdenskrig. I 1900-tallet, skete der en stor ændring i tankegangen omkring imperier og de territorier, som gjorde lande til imperier. Der opstod fundamentale ændringer i verdenspolitikken. Man begyndte at tro på, at nationer skulle have selvbestemmelse, og efter 1945 blev ordet imperialisme næsten et skældsord. Imellem 1947 og 1980, blev der fra britisk side frigivet 47 territorier til selvstyre.¹³⁸

Denne tankegang, var altså allerede eksisterende, da disse aviser blev udgivet, men Storbritannien, som Danmark nu stod i gæld til, havde i 1945 endnu ikke frigivet sine territorier. Det synes at præge specielt én avis fra 1945. Denne avis var *Social-Demokraten* og mere specifikt en artikel fra den 4. september, hvor den største overskrift på forsiden lød: "Danske Frivillige til Englands Kolonihær En Chance for unge Mænd mellem 18 og 32 Aar".¹³⁹ I denne overskrift er et element, som

¹³⁸ John Baylis, Steve Smith, and Patricia Owens, eds., *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Seventh edition (Oxford, United Kingdom; New York: Oxford University Press, 2017), 56.

¹³⁹ *Social-Demokraten*, 4. september 1945 "Danske Frivillige til Englands Kolonihær"

tyder på, at diskursen er positivt stillet over for udstationeringen, samt et element, som tyder på, at *Social-Demokraten* ikke på dette tidspunkt havde taget ændringen af verdenspolitikken fuldstændigt til sig endnu. Det mest iøjefaldende element i denne overskrift, er fokuspunktet 'kolonihær'. Her kunne man, som *Politiken* gjorde samme dag, have skrevet en overskrift med en anden tone: "Danske frivillige kan nu melde sig til den engelske Hær".¹⁴⁰ *Social-Demokraten* havde dog denne overskrift, som i dag synes mere iøjefaldende end den *Politiken* trykte. Dette er på grund af ordet "kolonihær". Ordet har flere elementer i sig, da man ud fra et nutidigt synspunkt vil pålægge det en negativ ladning, og derudover ifølge forskningen allerede i 1945 så en stigning i det generelle dårlige syn på imperierne. Denne negative ladning af kolonier, og dermed brugen af referencen til kolonier, kan blandt andet ses i forskningen af John Darwin, Der skriver, at tiden mellem 1914 og 1945 af historikere ses som værende tiden for den graduale nedrustning af imperierne.¹⁴¹ Derudover, skrev han at de koloniale tanker omkring kolonier, virkelig ændrede sig efter kampen mod Hitlers ideologi. Dette havde altså gjort de koloniale principper upopulære.¹⁴² Det faktum, at Darwin beskriver at koloniseringen efter Anden Verdenskrig blev en del af de negative principper, man påtog sig gør, at ordet koloni, i 1945, allerede var en del af en negativ diskurs jeg læser. Herudaf kan der dermed være et problem i afkodningen af ordet koloni, da vi i dag kan efterrationalisere ud fra det historien, har fortalt os. Derfor er det også vigtigt for mig at notere, at brugen af "koloni" i ordet enten er en hverdagsbrug af ordet, hvor man ikke så det som negativt ladet hos *Social-Demokraten* i 1945, eller, at det er en karikatur af udstationeringen, hvor den upopulære diskurs omkring kolonier allerede var en del af den offentlige tankegang. Resten af artiklen fremstiller kort og klart de krav og officielle betingelser, der var for udsendelsen, og det gjorde artiklen i *Politiken* også, hvilket gør, at der ikke er andet end den politiske overbevisning i aviserne at kigge på. *Social-Demokraten* var hårdt underlagt partiet i disse år, og derfor var de også nødsaget til at føre stærke politiske holdninger videre. Derudover, var de under krigen og op til den nødsaget til at nedtone deres kritik af nazismen hvor tyskerne senere underlagde bladet samarbejds- og eftergivenhedspolitikken - hvilket mange københavnere kritiserede. Her var det anderledes for *Politiken*, som var mere tilknyttet Radikale Venstre, og de så stort på samlingsregeringens forhandlingspolitik. Denne forskel, kan have haft indvirkning på den fremtoning og diskurs, aviserne ville have i befrielsesåret. Hvis det har været *Social-Demokratens* mening at

¹⁴⁰ *Politiken*, 4. september 1945 "Danske frivillige kan nu melde sig til den engelske Hær"

¹⁴¹ John Darwin, *Britain and Decolonisation: The Retreat from Empire in the Post-War World*, 7. [Nachdr.], The Making of the Twentieth Century (Houndmills, Basingstoke: Macmillan, 1999), 6.

¹⁴² Darwin, 20.

fænge læseren med en iøjefaldende overskrift, kan det i hvert fald siges, at den skilte sig ud blandt andre aviser, der udgav lignende artikler samme dag dog uden ordet kolonihær.

I artiklen fra *Social-Demokraten*, var der ydermere et fokuspunkt, som kunne tale for, at ordet kolonihær ikke var en karikatur. Dette ord er 'chance'. De beskriver hvorledes, de unge mænd får en chance. chance er et meget positivt ladet ord, i og med det fordrer en form for mulighed for en eller flere personer eller noget som normalvis ikke ville falde dem i hænde. Derfor er der en del, der taler for, at *Social-Demokraten* har valgt at bruge ordet 'kolonihær' på samme niveau, som *Politiken* og mange andre aviser og blade har brugt 'Den engelske Hær'. Dette er to vidt forskellige diskurser, og for igen at starte med *Social-Demokraten*, så ses der en kolonialdiskurs eller en imperialdiskurs, som for læseren kunne bringe associationer til et større Storbritannien, og en mere spændende udstationering, dette hvis ordet 'koloni' ikke endnu blev anset som værende negativt ladet, for ellers kunne det ses som et værktøj til at afholde folk fra at melde sig. *Social-Demokraten* havde dog ikke givet udtryk for en modstand imod udstationeringen, så det er min overbevisning at *Social-Demokraten* har brugt ordet 'koloni', for at skabe en fængende overskrift. Dette understøttes også af det faktum at Jette Søllinge og Niels Thomsen, som nævnt tidligere i analysen skrev at socialdemokratiet for, at der skete en gradvis ændring i de politiske og militære tankegange indenfor partiet og af samme grund avisen.¹⁴³ Hvis de militære tankegange var under udvikling i årene efter krigen, så var der i hvert fald ikke noget, der tegnede på at avisen skulle være imod udstationeringen i de engelske kolonier. Derudover, mener jeg, at der i sidste ende ligger en stor værdi i, at der også stod: "En Chance for unge Mænd mellem 18 og 32 Aar".¹⁴⁴ Her er det ordet chance, der vægter mod, at *Social-Demokraten* ikke så det som en dårlig ide at udsende danske unge for England. *Politikens* diskurs virker mere, som en diskurs, man ville finde i hverdagsbrug og mere neutral. Denne diskurs eller konstruerede fremstilling bruges endvidere i aviser som *Lolland-Falsters Social-Demokrat*, altså en afstikker af *Social-Demokraten*, med deres overskrift: "Den engelske Hær optager unge danske som Frivillige".¹⁴⁵ Dette viser også, at et andet socialdemokratisk blad ikke påtager sig en så gennemtrængende diskurs. Ordet 'chance' blev også brugt i Aalborg Amtstidene samme dato¹⁴⁶ hvilket bygger videre på den positive konstruerede diskurs som danskerne modtog via medierne.

I en artikel i *Land og Folk* fra den 13. juni 1945, var der en artikel med overskriften: "kolonierne kræver Frihed og Demokrati"¹⁴⁷. Denne artikel var skrevet, før forhandlingerne omkring Danmarks

¹⁴³ Søllinge and Thomsen, *De Danske Aviser*, 657.

¹⁴⁴ *Social-Demokraten*, 4. september 1945 "Danske Frivillige til Englands Kolonihær"

¹⁴⁵ *Lolland-Falsters Social-Demokrat*, 4. september 1945, "Den engelske Hær optager unge danske som Frivillige"

¹⁴⁶ *Aalborg Amtstidende*, 4. september 1945, Rekruttering af unge danske til den engelske hær"

¹⁴⁷ *Land og Folk*, 13. juni 1945 "Kolonierne kræver Frihed og Demokrati"

deltagelse i krigen mod Japan blev nedlagt. Der var altså i andre aviser tale om afkolonisering og frihed for alle nationer. Dermed kan det ikke have været helt nyt for *Social-Demokraten* at brugen af ordet koloni kunne skabe forkerte associationer, omend de var ment med gode intentioner eller ej. Kolonier var i 1945 en konstatering, og noget der stadig eksisterede, om end kun i kort tid derefter, men derfor har brugen af ordet som nævnt ovenfor måske ikke haft den samme betydning dengang, som det har i 2019.

Den diskurs, der var omkring kolonier synes ifølge disse citater at være vægtet, der hvor kolonihæren fra *Social-Demokratens* kunne sættes overfor *Land og Folk's* artikel omkring koloniernes krav om frihed. Tonen på disse to kan sagtens have ændret sig i takt med at Danmarks udsendelse til Japan ikke blev aktuel. *Land og Folk* bragte nemlig deres artikel, som omhandlede et forslag om oprettelse af et verdensorgan i juni, mens man arbejdede på at få danske tropper til Japan, og *Social-Demokraten* bragte deres overskrift i september, da det var de britiske kolonier, der var kommet i spil. Japan var ikke en engelsk koloni, men man begyndte at have fokus på, at ”de Områder, der nu er under Japansk Kontrol, ikke igen bliver gjort til Kolonier efter Befrielsen”.¹⁴⁸ Dette blev bragt direkte fra London i de danske aviser, og førte tanker om afkolonisering ind i billedet allerede før de danske mænd skulle udstationeres i kolonierne, hvilket understøttes af Darwins forskning omkring afkolonisering, som virkelig tog fat efter kampen mod Hitler.¹⁴⁹ Dette var en kolonialdiskurs, som byggede på fakta fra et møde i London. Denne indeholder ideer om frihed, som jeg vurderer at mange efter en krig, kan have haft brug for efter besættelse og fratagelse af store friheder. Derfor kommer den officielle diskurs her også til udtryk ved hjælp af frihedstanker og befrielse af alle ”...uden Undertagelse og uden Hensyn til Race og sociale Forhold i vedkommende Kolonier”.¹⁵⁰

Jyllandsposten bragte den 13. september 1945 en rapport fra et folketingsmøde, hvor Christmas Møller forsvarede udenrigstjenesten mod nogen kritik. Dette forsvar var skrevet af redaktionen, men kom med forslag til interne ændringer i udenrigstjenesten. Ændringerne er ikke yderligere relevante for opgaven, jeg mener at grunden til ændringerne er. Han sagde: ”Dette sker med Henblik paa Muligheden af at udsende Gesandter til de britiske Dominions, hvor Danmark ikke hidtil har haft diplomatisk Repræsentation og til Sydamerika ud over de allerede bestaaende besandtskaber”.¹⁵¹ Grunden til, at der skulle ske ændringer, var altså at få Danmark på verdenskortet. Det der dog er iøjefaldende ved denne udtalelse er, at der den 13. september var lukket ned for ideen om deltagelse i Japan, og

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Darwin, *Britain and Decolonisation*, 6.

¹⁵⁰ Land og Folk, 13. juni 1945 ”Kolonierne kræver Frihed og Demokrati”

¹⁵¹ Jyllands-Posten, 13. september 1945 ”Christmas Møller tilbageviser i Folketinget Angrebene paa Udenrigstjenestens Mænd”

åbnet for fredstropper i det britiske imperium. Christmas Møller sagde dog 'britiske dominions' hvilket betød, at de lande de danske mænd ville blive sendt til var selvforvaltende kolonier. Indien var en af de kolonier, hvor mange blev udstationeret, og her var landet en dominion fra den 15. August 1947,¹⁵² hvilket officielt placerede dem ligeligt med Storbritannien, men stadig en del af Commonwealth. Denne tekst i *Jyllands-Posten* var skrevet af en journalist fra avisen, men selve indholdet var fra C. Møllers tale, dermed var det heller ikke nødvendigvis avisens diskurs, der kom til udtryk, da der ikke var megen stillingtagen til i de informationer, der blev videregivet i teksten. Dog var avisen et talerør ud til hjemmene, så offentligheden blev udsat for den diskurs, som C. Møller bragte i sin tale, som var en meget officiel diskurs.

I 1946 var der en stor fokus på imperialism, som på dette tidspunkt ikke havde en god ordlyd. Efter Anden Verdenskrig, hvor Hitler på sin vis søgte at skabe sig et imperium, kunne tankegangen ud over andre argumenter som frihed for alle, have haft en stor indvirkning på hvorfor, der i disse år endte med at være stor fokus på netop dette. Grunden til at jeg finder dette vigtigt for at forstå diskursen omkring de frivillige, er at de blev sendt ud i det britiske imperium. Derfor var Danmark automatisk indblandet i imperiet, som i stigende grad blev set upopulært.

I *Social-Demokraten* den 2. juni 1946, skrev de om et indlæg, *Land og Folk* havde bragt tidligere på ugen. Her blev imperialismen nævnt af flere omgange, hvor de citerede *Land og Folk* således: "Vi hævder ikke, at vi som et socialistisk Blad er neutrale i vor Holdning overfor britisk og amerikansk Imperialisme".¹⁵³ Her præsenteres *Land og Folk*, som var et kommunistisk blad, som værende en avis, der faktisk karakteriserede både England og Amerika som imperier. Denne definition passede rent historisk på Storbritannien, da de stadig i 1946 havde en masse kolonier rundt omkring i verden, hvilket man kunne se i *Indian Independence Act*, og det var disse steder, de frivillige var sendt ud til, for at hjælpe med at opretholde ro og orden. I dag, er der lavet studier, som beskriver hvorledes den gængse opfattelse af imperier er ahistorisk og forkert.¹⁵⁴ En af dem er Jan Zielonka, professor ved St Anthony's College og professor af Europæiske Studier. Han mener, at tanken omkring, at der med imperier følger kolonier, da han mener at der stadig i dag eksisterer imperier, og de ikke har kolonier. Dette er dog nyere tænkning, og det betyder, at der førhen har været disse associationer mellem imperier, kolonier og magtudøvelse. Hermed, er det ud over de politiske klare udsagn i citatet fra *Land*

¹⁵² Indian Independence Act, 1947 (10 & 11 Geo. 6. Ch. 30)

¹⁵³ Social-Demokraten, 2. juni 1946, "Pressefrihed"

¹⁵⁴ Jan Zielonka, "Empires and the Modern International System," *Geopolitics* 17, no. 3 (July 2012): 507, <https://doi.org/10.1080/14650045.2011.595440>.

og *Folk*, en direkte negativ kommentar omkring England og Amerika, som de karakteriserede som værende imperier. Dette så man, som vist i tidligere afsnit også i de danske aviser. En artikel, der understøttede denne holdning overfor det britiske imperium, var *Ærø Avis*, der den 17. september samme år printede en rapport, hvor en amerikansk general udtalte følgende:

”For nogle Dage siden læste jeg at en eller anden Person i Amerika beskylder os for at forme Verden efter den britiske Imperialismes Linier. Denne Gentleman har været forkert afmarcheret. Den britiske Imperialisme er død: den døde under Boerkrigen og har ikke eksisteret siden da. Siden den tid har Storbritannien fulgt en Linie, der er resulteret i at Kolonierne er blevet Kronlande og uafhængige suveræne Stater. Man har tværtimod set, hvorledes der er opstaaet andre Imperierialismer økonomisk og ideologisk Imperialisme. Det britiske Folks Mission har været at kræve Frihed og Selvstyre over hele Verden”.¹⁵⁵

Her er det en amerikansk general, der udtaler sig om imperierne, og beskyldningerne, som også er den del af den amerikanske diskurs, såvel som den danske. En sådan artikel, hvor der bliver redegjort for den britiske imperialisme og hvordan det ikke længere eksisterer, ligger i den anden ende af hvad *Social-Demokraten* citerede *Land og Folk* for at have skrevet. Det Britiske Imperium var ved at blive afviklet, men ifølge den gængse opfattelse af imperialisme, så var imperiet ikke helt dødt i september 1946 da *Indian Independence Act* blot var én af afviklingerne. I forhold til mange af de artikler, der er blevet gennemgået og især de ovenstående artikler, så er det specielt ord som ’frihed’, der bliver brugt, og det indikerer, at det især har været en del af verdensdiskursen, men i den grad også den danske diskurs, i og med aviserne begyndte at trykke flere og flere nationale nyheder. Denne dækning synes også at have skubbet mediedækningen af de Englandsfrivillige ud af nyhedernes øje.

En del af de frivillige blev sendt til Indien, for at hjælpe med at bevare freden mellem forskellige oprørsgrupper i forbindelse med opdelingen af Britisk Indien til Pakistan og Indien, en opdeling som også kunne ses i *Indian Independence Act*.¹⁵⁶ Dette havde fra begyndelsen af den dansk-britiske aftale været en af de kolonier, hvor det danske mandskab kunne regne med at blive sendt hen. Dette var derfor ikke en nyhed for den danske befolkning, men Indien fik i 1946 en del mere spaltepads, end de frivillige i sig selv gjorde. I en artikel fra venstrebladet *Vejle Amts Folkeblad*, blev der den 30.

¹⁵⁵ *Ærø Avis*, 17. september 1946 ”Opsigtsvækkende Tale af den amerikanske Handelsminister”

¹⁵⁶ *Indian Independence Act*, 1947 (10 & 11 Geo. 6. Ch. 30)

marts 1946, trykt en artikel med overskriften: ”Indien foran Opfyldelsen af en gammel Drøm – Landet vil være selvstændigt: men der er ikke Enighed om hvordan”.¹⁵⁷ Denne artikel beskrev, hvorledes Storbritannien var i dialog med ledere fra forskellige grupper i Indien, om hvordan processen skulle foregå. Det som diskursmæssigt er interessant i denne artikel, ud over indholdet, er at der skrives: ”Alle Interesser ønsker faktisk, at det britiske Overherredømme skal ophøre, men man kan altsaa ikke enes om vejen”.¹⁵⁸ Her bruges ordet ’overherredømme’ om Storbritannien, og det giver automatisk negative associationer. Dette skyldes, at man ved brugen af dette ord indikerer, at de er herre over landet og dømmer dem, hvilket også var en korrekt betegnelse, da Indien i længe havde været en britisk koloni. Dog giver det en negativ ordlyd, hvor man ikke nødvendigvis ville have den samme virkning hvis ordet ’styre’ var brugt i stedet for.

Spørgsmålet var så hvorvidt denne negative intonering af ordet og indholdet, alligevel kan have haft en betydning for den diskurs, der omkransede de frivillige, nu de ikke blev omtalt i denne artikel. Det blev tidligere i analysen gjort klart, at *Social-Demokraten* kaldte det en kolonihær, hvilket i sådant et tilfælde stemmer overens med, at Storbritannien blev set som værende et imperium og her som et overherredømme. Der blev dog i en anden avis, nemlig *Roskilde Avis*¹⁵⁹, ud fra en artikel fra New York Tribune, stillet spørgsmålstegn ved, om det der foregik, var russisk og engelsk imperialism, når der fra engelsk side, var ved at blive udarbejdet planer for Indisk selvstyre, hvorimod Rusland ikke ebbede kontrollen.

Det der er tydeligt at se i 1946, er at både atomkrig og imperialism fylder meget i aviserne, og derfor, mener jeg, at det har været med til at lede den offentlige diskurs i den retning. Det tætteste Danmark kom på at blive kaldt imperialister var dog i *Skive Folkeblad*, hvor skribenten sagde, at han havde mødt en masse lystige soldater i Canterbury, som sang ”I alle de Riger og Lande”, og derefter skrev følgende: ”Sidste gang danske Krigskarle huserede i England, gik det mere dramatisk til. Det var Kong Knud den Stores Vikinger for Aarhundreder siden. Denne Gang er det også *Knuds* Soldater. Og der er vel ogsaa et Par Draaber Vikingeblood tilbage i dem”.¹⁶⁰ Her bliver de danske frivillige beskrevet som krigskarle, og det bliver en patriotisk positiv diskurs, der omhandler en storhedstid i Danmark. Dette kan dog udefra ses som værende en tid, hvor Danmark havde imperiale tanker, hvis ordet havde eksisteret på daværende tidspunkt. Under alle omstændigheder blev tilegnelsen af fremmed land her sammenlignet med nationalistisk dansk historie, og de krigskarle som skribenten skrev

¹⁵⁷ Vejle Amts Folkeblad, 30. marts 1946 ”Indien foran Opfyldelsen af en gammel Drøm – Landet vil være selvstændigt: men der er ikke Enighed om hvordan”

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Roskilde Avis, 18. september 1946 ”Er det Imperialisme”

¹⁶⁰ Skive Folkeblad, 4. november 1946 ”Canterbury – et lille Danmark i England”

om, var i 1946 egentlig kun udsendt for at opretholde ro og orden. Denne diskurs er altså en del anderledes end det, der tidligere er blevet analyseret på, da den er meget nationalistisk, men i højere grad trækker på en svunden storhedstid i Danmark, hvilket med en meget billedlig tone, har haft mulighed for at skabe en positiv diskurs omkring de danske frivillige i Canterbury. Dermed var det ikke kun engelsk og russisk imperialisme, der blev berørt, men også på sin vis dansk, denne dog med en positiv konstruktion på grund af vikingånden.

Ordlyden omkring den britiske imperialisme, specielt med eksemplet fra Indien, blev ved med at blive bragt op. I 1947, var der en artikel der lød, ”Indiens Nød”¹⁶¹ og i denne blev det beskrevet hvorledes mange lande inklusive Indien selv, havde udtrykt harme over Storbritanniens styre over Indien, men at man i Indien nu, efter deres selvstændighed var opnået, havde bedt Storbritannien om hjælp til at styre de uroligheder mellem forskellige befolkningsgrupper, som var begyndt at myrde hinanden. Her var de Englandsfrivillige allerede i Indien for at hjælpe mod urolighederne.

Denne artikel viser altså både hvordan, der var en negativ diskurs overfor den imperialisme, som Storbritannien havde udført, men det bliver her også forklaret, hvorledes der fra Indiens side nu var brug for hjælp. Der udbrød en borgerkrig, og dette kan være en direkte følge af at Storbritannien, nu ikke længere var der til at styre samt opdelingen af landet. Landet havde jo netop ikke haft lov til at styre politikken selv, så der skulle pludseligt opbygges et helt nyt system. Dermed var der opstået en uro, som de Englandsfrivillige var blevet sendt ud for at hjælpe til med. Der må dog have været problemer før Indien spurgte om hjælp i 1947, da England og Danmark indgik aftalen. Denne form for artikel sender flere signaler, da den igen fremstiller imperialisme som en dårlig ting, men alligevel skriver, hvorledes Indien nu beder om hjælp. Denne artikel kan dog af samme grund have haft en positiv effekt på læserne, da det på dette tidspunkt ved hjælp af de analyserede aviser, er klart at se, tanker om imperialisme var negative. Her kunne man dog fra dansk og britisk side nu hjælpe landet, uden at det blev set som værende en del af den imperialistisk tankegang.

I forhold til Imperialisme og kolonisering var det allerede i 1945 en del af den negative diskurs, som var blevet konstrueret i starten af 1900-tallet. Det, som kan være en udfordring, er det faktum, at jeg ser det fra en historisk vinkel, men med nutidige øjne. Der er dermed en udfordring i at se ud over den ide med at historie er påvirkelig af de øjne der ser. Her er det vigtigt, at de observationer jeg

¹⁶¹ Kristeligt Dagblad, 6. oktober 1947 ”Indiens nød”

ovenfor har gjort mig i forhold til ord som 'kolonihær', ikke bliver præget af den meget negative intonation, som det har i dag.

Den koloniale diskurs blev fra 1946 og frem mere negativ, men primært blev det sidestillet med imperialismen. Her kan der argumenteres for der i verden og her specifikt Danmark og de allierede lande, udviklede sig en større og mere udtrykt negativ diskurs mellem 1947 og 1948. Det er en negativitet, der i dag ikke er usædvanlig, og den kommer her et politisk sted fra, da det var aviserne, der trykte det. I dag er det dog også politisk, men endog en selvfølge, at det er negativt ladet. H. P. Clausen skrev, at det er det, der er svært ved aviser, er at aviser er politiske, men når man så på de forskellige aviser fra 1945, i forhold til kolonisering og imperialism, var der ikke en synlig forskel i de trykte medier. Den eneste større ordvalgsmæssige forskel der opstod, var i *Politiken* og *Social-Demokraten*, hvor *Social-Demokraten* trykte 'kolonihær' og *Politiken* bare skrev 'den engelske hær'. Her kan det, som nævnt tidligere, diskuteres hvorvidt brugen af 'koloni' i ordet *Social-Demokraten* brugte enten var hverdagsdiskurs, hvor de ikke så det som negativt i 1945, eller om det var en karikatur af udstationeringen. *Politiken* var i efterkrigsårene mere og mere venstrevendt, dog stadig midtsøgende, og støttede senere Danmarks indtrædelse i NATO, hvilket kan have trukket en del læsere til sig. At de lige efter krigen stod midt på skalaen, taler også for, at de brugte et mere neutralt ord for udstationeringen. Dog var der i befrielsesåret øjensynligt, når det gælder aviserne, et politisk samlingspunkt, som ikke just talte for at bruge ordet kolonihær, som andet end en karikatur. I de andre aviser, der var knyttet til andre politiske partier, var der heller ingen stor forskel på ordbrugen eller indholdet, der kunne tyde på en positiv stemning overfor brugen af ordet og betydningen af kolonialdiskursen. Der var dog mange steder brug af positive ord, såsom 'chance' hvilket viser at størstedelen af de politiske lejre og deres tilknyttede aviser, var positivt stemte overfor udsendelsen, til trods for diskussioner omkring imperialism og kolonisering. Dette var også en af de konklusioner, som Lorentzen og Lønborg kom frem til i deres speciale, hvor de ved hjælp af udvalgte aviser søgte svar på modtagelse af udstationeringen i 1945.

6.4 Sociale, juridiske og økonomiske omkostninger

Som så mange andre krige både før og efter Anden Verdenskrig, havde den efterladt store dele af verden i en ustabil efterkrigstid, hvor mange lande nu på ny skulle finde fodfæste. Som nævnt tidligere var Danmark i en position, som medførte en masse usikkerhed i forhold til de internationale relationer landet gerne ville vise, det var en del af. Nationalt var der dog også nogle omkostninger efter krigen, hvor det nu tætte tilhørsforhold til England blev diskuteret. Tidligere forskning, som blev præsenteret

i forskningsdiskussionen, indenfor feltet opgjorde antallet af unge mænd der blev udsendt, og hvilken alder de var. Det som der blev fokuseret på i *Kristeligt Dagblad*, var i 1945 disse informationer.

Et eksempel på de omkostninger, som der bevægede sig rundt i landet, så man blandt andet i en artikel i *Kristeligt Dagblad*, fra den 7. september 1945. Her fokuserede man hos *Kristeligt Dagblad* på den store mængde af indmeldingsblanketter, der var blevet udleveret på dette tidspunkt. Det første der falder i øjnene i denne artikel er, at underoverskriften lød: ”Mange gifte mænd har meldt sig”.¹⁶² Her blev der altså stillet an med et fokus på de danske hjem og familier. Herunder blev der skrevet: ”Det er værd at bemærke, at der blandt de Frivillige befinder sig mange gifte folk. Deres hustruer vil kun faa udleveret omkring 22 kr. om ugen, mens deres Mænd er i Udlandet”.¹⁶³ Det er det sidste citat, der her i sidste ende viser hvordan bladet fremstiller diskursen omkring denne sociale og økonomiske omkostning. De skriver hvorledes hustruerne ’kun’ vil få 22 kroner om ugen, hvilket altså fremmer ideen om, at de ikke mener, at der er et problem med den compensation, som familien får til forsørgelse. Altså er det en negativt ladet diskurs i dette tilfælde. Her er det i hjemmene, der er en omkostning i form af lav understøttelse imens mændene er i tjeneste.

I andre kredse blev det også diskuteret, hvorvidt det ville have andre sociale eller økonomiske omkostninger for Danmark, at man nu sendte disse mænd afsted. *Kristeligt Dagblad* skrev således:

”...Det har i forskellige Kredse vakt en vis Opsigt... Vi tænker her ikke blot paa den energiske Retsstatsmand Oluf Pedersens lille forespørgsel til Forsvarsministeren om, hvordan Regeringen vil forene Oprettelsen af Hvervekontoret med Straffelovens § 128, der fastsætter Straf af ’Bøde eller Hæfte indtil tre Maaneder eller under skærpede Omstændigheder Fængsel i samme Tid for dem, som i den danske Stat foretager Hvervning til fremmed Krigstjeneste”.¹⁶⁴

Dette citat viser hvorledes, der også fra en side blev sat spørgsmålstejn ved udsendelsen af de danske mænd. Dette retslige spørgsmål blev tidligere i analysen berørt i forhold til en artikel i *Berlingske Tidende*, hvor man havde bragt overskriften: ”Som allieret Nation har Danmark opfyldt sin pligt”, hvilket Oluf Pedersen mente. Dette retslige spørgsmål, som også kunne føre store omkostninger med sig, hvis det blev opretholdt, som den stod skrevet. I *Kristeligt Dagblad* valgte man en simpel overskrift, som umiddelbart var neutral i dens diskursive konstruktion. Hvor det så senere kom til

¹⁶² Kristeligt Dagblad, 7. september 1945 ”Stor Udenrigsdebat i Anledning af San Francisco-pagten”

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Kristeligt Dagblad, 12. september 1945 ”De frivillige til den engelske Hær”

udtryk at forsørgelsen var for lille. I denne artikel var der altså flere steder, hvor omkostningerne for Danmark blev diskuteret, ud over de retslige omkostninger, som rekrutteringen kunne få.

En af de omkostninger var i forhold til militæret, var der lukket for at officerer kunne melde sig, da de skulle blive i landet og styrke det danske forsvar, og at det ville have været en omkostning, hvis militærfolk, var blevet sendt afsted. Dog var det også militæret, som blev en af argumenterne for, at det var en god ide at sende unge mænd afsted, og dermed ikke en omkostning, eller byrde for samfundet. Dette så man i *Information* og andre aviser, da man den 4. september 1945 kunne læse en opsamling af forsvarsministerens meddelelse om, at danske frivillige kunne melde sig til britisk tjeneste. I denne blev det klargjort, at Christmas Møller så det som alt andet end en omkostning, at mændene ville blive sendt afsted. Dette blev præsenteret således: ”Det vil være ensbetydende med, at Mandskabet ved Hjemsendelse til Moderlandet repræsenterer en Specialviden om den moderne Hærs Opbygning, Uddannelse og Udrustning, Dette kan komme vore egne Styrker til Gode i Fremtiden.”¹⁶⁵ Hermed blev det gjort klart, at det militært ville være en gave for det danske samfund hvis man spurgte Christmas Møller.

Rent socialt var der også en diskussion omkring selve demografien i landet: ”...Og endelig er det fra en enkelt Side blevet fremhævet, at vi ikke har Raad til at undvære saa mange unge Mænd, 5000 nævnes der, af Hensyn til Befolkningen. Der er i forvejen alt for mange gamle i Forhold til dem i de produktive Aldersklasser, hævdes der”.¹⁶⁶ Dette var en diskussion, som der ifølge skribenten i *Kristeligt Dagblad*, var aktuel fra en enkelt side af. Her var det selve befolkningsstrukturen i forhold til uligevægt imellem gamle og unge, der ifølge nogen ville være en omkostning, udstationeringen ville medføre. Her skriver han bagefter, at det er et rent økonomisk spørgsmål, og at de gamle nok skal blive forsørget alligevel, hvilket er en klar indikator for, at bladets skribent tager afstand fra de mange bekymringer der florerer. Det denne artikel giver i forhold til den offentlige diskurs, er kendskabet til, at der faktisk var en masse diskussioner omkring udstationeringen og de omkostninger, den ville have, og at diskursen omkring den ikke altid var positivt ladet, på grund af de negative omkostninger det kunne medbringe. Her er de negative diskurser således præsenteret af en, der vil afskrive dem, hvilket betyder at indholdet af dem kan være farvet, men det viser dog, at de har floreret i det offentlige rum, siden man her har forsøgt at afskrive dem. En avis som *Nationaltidende* skrev dog modsat mange andre aviser, at manglen på arbejdskraft skyldtes de lave fødselstal i 20'erne og 30'erne. De nævner også de frivillige, der var meldt til militærtjeneste, men i lederen var det fødselstallene

¹⁶⁵ Information, 4. september 1945, ”frivillige”

¹⁶⁶ Kristeligt Dagblad, 12. september 1945 ”De frivillige til den engelske Hær”

der blev bemærket.¹⁶⁷ Når det kom til disse problematikker, var dette de mest iøjefaldende i højreorienterede aviser, men det var en generel problematik, som diskursmæssigt blev fremstillet som en politisk diskurs. Læserne kunne ikke være i tvivl om, hvorledes arbejdsmarkedet så ud, og hvordan det offentlige var skyld i, at arbejdskraften blev suget ud af det private, her inklusive de frivillige, der var sendt ud for England.

I 1946 kan det ses på aviserne, at der opstod en stor fokus på de omkostninger, som udstationeringerne ledte til. Disse omkostninger fremkom ifølge aviserne, i højeste grad på arbejdsmarkedet. En omkostning der berørte produktionen og markedet i Danmark. Efter krigen var der mangel på varer mange steder, og det blev i artiklen gjort klart, at det var vigtigt at kunne levere til et sultent Europa. Dog skriver skribenten, at man kunne tage nogle forbehold, for at undgå, at udstationeringerne gik ind og påvirkede samfundet i forhold til disse økonomiske og sociale områder. Man skrev: ”Navnlig bør der her efter vor Mening føres Kontrol med, at ikke for mange Landmænd eller Landarbejdere forlader deres Stillinger, ganske som det jo er forbudt Officerer at træde ud af deres Tjeneste til Fordel for den engelske Hær.”¹⁶⁸ Altså blev denne frygt for omkostninger indenfor produktions- evnen skubbet til side. Det som her diskursmæssigt fanger læseren, er det faktum, at man sidestillede landmænd og landarbejdere med officerer. For det første tilbød artiklen en synende ligetil løsning, men også en accept af at de almene folk, der stod for produktion, var ligeså nødvendige for det danske samfund som militæret. Altså anerkendte man, at det kunne få omkostninger, men at det let kunne undgås.

I *Berlingske Tidende* den 27. marts 1946, blev der trykt en overskrift: ”Hvor er Arbejdskraften gaaet hen?”.¹⁶⁹ Som overskriften hentyder til, var der også ifølge flere aviser var opstået en stor mangel på arbejdskraft i Danmark. Her bliver det klart, at der er en masse poster hvor de unge mænd var blevet taget fra arbejdsmarkedet. En af disse poster var de 2500 Englandsfrivillige, som på grund af deres udstationering ikke kunne bidrage til det danske arbejdsmarked.¹⁷⁰ Da de danske politikere besluttede, at de ville indgå i et samarbejde med den engelske regering om disse udstationeringer, var det i 1945, og det var midt i, hvad man kan kalde en befrielsesstemning, hvor mange følte, at de skyldte England noget, som tak for at de befriede landet. Dette blev diskuteret tidligere i analysen, men her kommer det til at spille en stor rolle, da man ikke i 1945 har kunnet forudsige de omkostninger, der

¹⁶⁷ Nationaltidende, 4.august 1946 ”Hvor bliver Landets Arbejdskraft af?”

¹⁶⁸ Kristeligt Dagblad, 12. september 1945 ”De frivillige til den engelske Hær”

¹⁶⁹ Berlingske Tidende, 27. marts 1946 ”Hvor er Arbejdskraften gaaet hen?”

¹⁷⁰ Berlingske Tidende, 27. marts 1946 ”Hvor er Arbejdskraften gaaet hen?”

ville komme i 1946, hvor normaltilstande igen begyndte at skulle indfinde sig indenfor det private område. *Berlingske Tidende* skrev: "Både i Landbruget og Industrien regner man med, at der i løbet af Forsommeren vil indtræde en temmelig alvorlig Mangel paa Arbejdskraft... Aarsagerne til den Mangel paa arbejdskraft... maa søges i, at mange Tusinder er flyttet fra det frie Arbejdsmarked til Tjeneste indenfor Militær, Statsinstitutioner, Kommunerne eller der særlige Opgaver. Som har meldt sig efter 5. maj 1945".¹⁷¹ Her bliver det, som nævnt ovenfor klargjort, at der er forskellige sektorer, hvori arbejdskraften er flyttet hen. De særlige opgaver, som der her snakkes om, har blandt andet været de 2500 Englandsfrivillige, og da artikler som denne fremkom i stort set alle aviser landet rundt, må det have været en omkostning, som hele den danske befolkning har skullet forholde sig til.

Som nævnt tidligere i analysen, ville mange danskere gerne tilbage til normaltilstande, men ifølge de tal, som jeg ser i aviserne, har det været svært, da arbejdskraften simpelthen ikke kunne følge med den udvikling og de tiltag, som der blev taget, såsom det faktum, at tusinder flyttede fra det frie arbejdsmarked. Diskursen i disse artikler ligger ikke i de specifikke ord, men mere i det indhold og de fakta, som blev præsenteret den almene borger. Det kom ud i aviser, der var af alle politiske tilknytninger, og fordi de Englandsfrivillige var en af de poster, der optog en del af den unge arbejdskraft, kan det have påvirket diskursen i en negativ retning. Denne post omkring arbejdskraften var meget stor og fyldte meget i første halvdel af 1946, så det var et år, som ikke stillede udstationeringerne i et godt lys, med hensyn til de omkostninger det allerede havde kostet. Denne diskussion og dermed den skiftende diskurs havde endog også en effekt på politikkerne i England, som ifølge avisen stod med samme problem som Danmark.

Ifølge Helge Paludan, Steen Busck og Henning Poulsens forskning, var arbejdsløsheden høj lige efter krigen, hvilket ikke stemmer helt overens med de tal, der var i aviserne, hvor man manglede arbejdskraft. De skrev hvorledes ledighedsprocenten i 1946 lå på 6 procent.¹⁷² Dette stemmer ikke overens med den diskurs, der blev gældende i det offentlige rum qua avisernes tal og snak om mangel på arbejdskraft. Til trods for at forskningen i dag modsiger lige netop denne problematik omkring mangel på arbejdskraft, så har det stadig været en del af datidens diskurs, og dermed også et indblik i den egentlige offentlige diskurs.

I *Berlingske Tidende* fra den 3. august 1947 printede man en artikel: "2400 Danskere i den engelske Hær skal demobiliseres."¹⁷³ Her gives der altså udtryk for, at den danske diskurs omkring ansvar og forpligtigelse overfor England var forsvundet, og nu fokuseres fuldstændigt på danske

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Paludan, Busck, and Poulsen, *Danmarks Historie*, 363.

¹⁷³ *Berlingske Tidende*, 3. august 1947 "2400 Danskere i den engelske Hær skal demobiliseres."

interesser. De skrev: ”Naar Demobiliseringen af de danske Soldater kommer til at foregaa hurtigere, end man havde regnet med, er det en direkte Følge af den engelske Regerings Beslutning om at nedskære Styrkerne for at frigøre Arbejdskraft til Hjemmeindustrien.”¹⁷⁴ Det var altså ikke kun Danmark, der havde problemer med hjemmeindustrien, og dette har været heldigt for de danske politikere, hvis man ser på de problemer, som de offentlige institutioner skabte, ved at optage så meget arbejdskraft.

I 1948 var der en artikel i *Social-Demokraten* ”Marshall-Planen”, som omhandlede den amerikanske økonomiske hjælpeplan, hvor Danmark samt et betydeligt antal andre lande i Europa, havde brug for en sådan støtte, da man ud over manglende arbejdskraft også manglede pengene til en ordentlig genopbygning.¹⁷⁵ Denne økonomiske hjælp synes i år 1948 at have overdøvet det faktum, at de danske Englandsfrivillige var en del af den manglende arbejdskraft. Dette kan have været en del af det kendskab, den danske befolkning havde til, at mændene alligevel var på vej hjem eller i gang med den demobilisering, der var foreliggende. Flere steder bliver denne økonomiske plan nævnt, og de Englandsfrivillige var ikke en del af denne politiske diskurs mere. I 1948 er det altså hovedsagligt den økonomisk-politiske diskurs omkring Marshall-Planen, der var på tale i medierne, og ikke udelukkende den økonomiske diskurs omkring manglende arbejdskraft, der fyldte danskernes hjem. Denne information omkring de økonomi-politiske diskurser og strømninger, har Paludan et Al. Øjensynligt også en forklaring på, da der i Danmark, som så mange andre lande, også blev brug for økonomisk hjælp udefra, på grund af en økonomisk stagnation. Der var en import, der oversteg eksporten, samt en import der bestod af forbrugsvarer, i stedet for de industrivarer, der var mere brug for.¹⁷⁶ Dermed ville Marshall-hjælpen også gøre godt for landet. Her bliver det, i mine øjne klart, at den diskurs, der udviklede sig, som omhandlede økonomi og politik, var en følge af de kår og problematikker, der opstod i forbindelse med genopbygningen af Danmark, til førkrigstilstande og de normalt tilstande, som nævnes tidligere i analysen. Derfor var der måske heller ikke meget plads til at tænke på de Englandsfrivillige efter 1946 i forhold til økonomi, da man blev mere fokuseret på de store internationale økonomiske aftaler.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Social-Demokraten, 3. januar 1948 ”Marshall-Planen”

¹⁷⁶ Paludan, Busck, and Poulsen, *Danmarks Historie*, 363–65.

6.5 Øvrigt

I 1946 var der en speciel sag, som i medierne optog en del plads, og derfor har den fået et specielt afsnit i specialet. Det var en sag, som kan have ændret den offentlige diskurs, da den var af en karakter, som var kriminel. Den 18. februar 1946 begyndte de første aviser – herunder *Information*¹⁷⁷ og *Demokraten*¹⁷⁸ at bringe nyheden omkring en engelsk kvinde, som var blevet myrdet. Deres overskrifter lød: ”Kvinde myrdet i England dansk Soldat mistænkt”¹⁷⁹ og ” ”Dansk Frivillig indblandet i engelsk Mord-Affære?”¹⁸⁰ Dette havde normalt ikke haft den store spaltepads, nu det var sket i England, men det som overskrifterne meddelte, gjorde det aktuelt for de danske frivillige i engelsk tjeneste og offentligheden i Danmark. I disse to aviser, blev det beskrevet, hvorledes det unge offer Mrs. Lillian Miller, gift med en Canadisk mand, havde været til bal aftenen inden og var blevet fundet myrdet af en mælkeemand morgenen efter. Begge artikler frembringer de kolde fakta såsom meddelelsen om, at de danske frivillige fik udgangsforbud fra kasernen i Canterbury, imens undersøgelserne blev udført. De indeholder ikke specifikke ord, ud over indholdet, som kan have påvirket diskursen. Heri er det mordet i sig selv, der må have skabt røre i det danske landskab.

Samme dag udgav *Aalborg Stiftstidende* en lignende artikel, som omhandlede mordet på Lillian Miller. Denne artikel er mere præget af ord, der kunne farve diskursen endnu mere end faktummet, at der var sket et mord, og at en dansk soldat var indblandet. Dette ser man i underoverskriften, hvor der blev skrevet: ”Ung letlevende Frue fundet dræbt efter et Bal”¹⁸¹ Her ses forskellen mellem de tre aviser. Hvor de to første eksempler, ligesom andre aviser, ikke bruger adjektiver til at styrke deres overskrifter, så bruges der i *Aalborg Stiftstidende* ord som ”letlevende frue”. I denne overskrift bliver det ikke bare til et mord på Lillian Miller. Men i stedet bliver der sat adjektiver på hende, så hun bliver menneskeliggjort på en helt anden måde. Den umiddelbare tanke omkring denne brug af ordene, er at det var en ung sprudlende kvinde. Altså en overskrift, der ville skabe medfølelse og en negativ diskurs omkring de danske frivillige i Canterbury. Avisen var en uafhængig konservativ avis, og hvis man ser på deres historie og politiske udgangspunkt, kunne det tolkes som den negative karakteriserende brug af ordet. Hvis man slår ordet letlevende op i en ordborg, får man en beskrivelse af at ordet omhandler en person, der er seksuelt aktiv i et større omfang, i et sådant omfang, at det strider mod normerne, herunder bruges det til tider om prostituerede kvinder. Dog blev der i 1946

¹⁷⁷ Information, 18. februar 1946 ”Kvinde myrdet i England dansk Soldat mistænkt”

¹⁷⁸ Demokraten, 18. februar 1946 ”Dansk Frivillig indblandet i engelsk Mord-Affære?”

¹⁷⁹ Information, 18. februar 1946 ”Kvinde myrdet i England dansk Soldat mistænkt”

¹⁸⁰ Demokraten, 18. februar 1946 ”Dansk Frivillig indblandet i engelsk Mord-Affære?”

¹⁸¹ Aalborg Stiftstidende, 18. februar 1946 ”Danske Soldater i England mistænkt for mord”

arbejdet for at kvinder i Det Konservative Folkeparti skulle styrkes og det gjorde de også¹⁸² Dog var det et uafhængigt blad, og derfor er det, det følgende citat, som giver mistanke omkring den mere negativt vægtede diskurs. ”Den unge Frue var godt kendt i Canterbury Skønt hun var gift med en hjemsendt canadisk Soldat og havde et Barn paa et Aar, var Hun ivrig Deltager i Balene i Byen hver Lørdag Aften.”¹⁸³ Her skriver avisen altså at Lillian Miller ”skønt hun var gift” og havde et barn på et år, var i byen hver lørdag. Dette kan tænkes som noget, der går i klar modstrid med de normer og de pligter, man som gift kvinde stadig i større grad havde i 1946. Altså er der flere ting, der bygger op omkring ideen om, at ordet letlevende ikke nødvendigvis var en positiv konstruktion af diskursen omkring den myrdede kvinde. Artiklen behandler dog stadig det faktum, at en dansk frivillig er mistænkt, hvilket giver forskellige signaler i forhold til den diskurs, den er med til at konstruere.

Dagen efter, nemlig den 19. februar, var der flere aviser, som også dækkede begivenheden, og her havde de ligesom *Aalborg Stiftstidendes* aftenudgave, flere informationer end de aviser, der var bragt morgenen inden. De aviser, som udkom den 19. februar, bar beskrivelser af den Dansker, som man mistænkte. *Land og Folk* beskrev ham som værende: ”...høj, kraftig, lyshaaret Dansker med frisk Hudfarve”¹⁸⁴, mens *Jyllands-Posten* og *Fyens Stiftstidende*¹⁸⁵ beskrev ham som værende: ”...en godt udseende ung Mand med Barneansigt.”¹⁸⁶ Den 19. februar var der altså en livliggørelse af den mistænkte, dog i en svær tolkelig vis, da betydningen af ”frisk hudfarve” og ”barneansigt” er svære at definere, ud over at de begge er beskrivende adjektiver, som har kunnet gøre historien mere livagtig for læserne. Når man ser på *Jyllands-Postens* overskrift, som beskriver mordet som ”Mystisk”¹⁸⁷, kan det tolkes som værende et ekstra skub mod salg af avisen, da det vækker mystikken og spændingen op i emnet, og det kan have fanget en masse læsere. Overskriften lød: ”Mystisk Mord i England, 600 danske Frivillige undersøgt. Den myrdede Kvinde havde knækket sine Negle og maa have tilføjet Morderen Rifter”,¹⁸⁸ og derfor har det bygget en spænding op, hvorefter der kom fakta fra deres korrespondent i London.

Samme aften den 19. februar skrev *Aarhus Stiftstidende* og *Aalborg Stiftstidende* lignende overskrifter, hvor den overskrift fra *Aarhus Stiftstidende* lød således: ”Dansk Soldat afhørt om Mordet

¹⁸² Lars Christensen, *En sikker borgerlig stemme: Det Konservative Folkeparti gennem 100 år* (København: Det Konservative Folkeparti, 2016), 104–5.

¹⁸³ Aalborg Stiftstidende, 18. februar 1946 ”Danske Soldater i England mistænkt for mord”

¹⁸⁴ Land og Folk, 19. februar 1946 ”Morderen beskrives som lyshaaret Dansker”

¹⁸⁵ Fyens Stiftstidende, 19. februar 1946 ”Høj, dansk Frivillig med Barneansigt eftersøges for Mord i England”

¹⁸⁶ Jyllands-Posten, 19. februar 1946 ”Mystisk Mord i England, 600 danske Frivillige undersøgt”

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Jyllands-Posten, 19. februar 1946 ”Mystisk Mord i England, 600 danske Frivillige undersøgt”

paa Kvinden i den grønne Kjole. Scotland Yard mener at kende den Person, der vil blive sigtet”.¹⁸⁹ Her ses det, at overskriften er blevet pålagt en tone af en titel, der er en spændingsroman værdig. ”Mordet på Kvinden i den grønne kjole” som fremkommer i begge Stiftstidender. er i mindste fald valgt ud fra den fængende lyd, hvor læserne måske har skulle pirres til nysgerrighed, og igen for at skille sig ud. Dette bliver kun styrket af, at de nævner den mulige morder, uden at skrive om det er soldaten, der er blevet afhørt. På dette tidspunkt, må diskursen omkring sagen have påvirket de danske læsere, men den 20. februar kom *Land og Folk* med en artikel, der sagde, at der var sat spørgsmålstejn om, hvorvidt morderen virkelig var en soldat,¹⁹⁰ og den 21. februar blev det ifølge *Aarhus Stiftstidende* beskæftiget, at de danske frivillige var udenfor mistanke.¹⁹¹ Selvom de Englandsfrivillige nu var frigjort for sagen, fortsatte dækningen i danske aviser, da der kun en uge senere var endnu et mord af en ung kvinde¹⁹², samme sted, hvor mordet de englandfrivillige havde været mistænkt for var sket. I den sidste dækning af sagen, var der ikke nogen tegn af politiske tilhørsforhold. Denne sag omkring de to mord blev ikke nævnt efter 1946 hvilket skyldes, at det var en mordsag og de frivillige blev taget af listen af mistænkte.

I 1947 var der ikke de store afvigelser fra de ovenstående temaer, men der var dog en tendens i 1948, som begik sig udenfor det, der kunne karakteriseres, som en af de andre grupperinger. I flere af de landsdækkende og lokale aviser, kunne man nemlig læse om de Englandsfrivillige, der var kommet hjem og hvordan forholdene havde været i Palæstina. Offentligheden modtog på dette tidspunkt en række af udsagn, som sagde: ”Der bliver ganske frygteligt dernede, sagde en af dem, og der nævnes Eksempler paa Tortur, som staar paa Linie med den frygelige Gestapo-Tortur”¹⁹³ Denne nyhed har altså nået de danske hjem, og det må have fordret en afsky mod Palæstina og de uroligheder, der var dernede – de uroligheder, som de danske Englandsfrivillige havde været med til at afværge. Det, der i diskursmæssigt øjemed er iøjefaldende er, at der bruges ordet ’Gestapo-Tortur’, hvilket var det hemmelige politi før og under Anden Verdenskrig. Dette associeres altså med den krig, som man blev befriet for i 1945. Man så ikke mange af disse referencer til krigen i 1946, hvor der var mere fokus på økonomisk-politiske omkostninger end den forgangne krig, som var de igangværende problematikker. Denne reference er altså en del af en negativ diskurs, da den leder modtagerens erindring tilbage til Anden Verdenskrig, hvor man nu godt vidste hvilken tortur Gestapo udførte. Udtalelsen er

¹⁸⁹ Aarhus Stiftstidende, 19. februar 1946 ”Dansk Soldat afhørt om Mordet paa Kvinden i den Grønne Kjole”

¹⁹⁰ Land og Folk, 20. februar 1946 ”Morderen alligevel ikke dansk Soldat?”

¹⁹¹ Aarhus Stiftstidende, 21. februar 1946 ”Saa den Myrdede kæmpe for Livet”

¹⁹² Horsens Avis, 26. februar 1946 ”Nyt Kvindemord i England”

¹⁹³ B.T, 16. april 1948 ”Hellere Danmark end Palæstina”

ytret af en Englandsfrivillig, så det er ikke præget af den politiske diskurs på samme måde, som mange af de andre diskurser i aviserne, men udtalelsen når stadig ud til læserne, og var derfor med til at præge diskursen og i dette tilfælde synet på de frivilliges store og fyldestgørende arbejde, som her bliver fremført som værende en heltmodig gerning, når de havde været i et land, som udførte denne tortur.

7 Konklusion

Målet med dette speciale var at undersøge problemformuleringen: ”Hvordan kom den offentlige diskurs omkring udsendelsen af de Englandsfrivillige i årene 1945-1948 til udtryk i avisernes opinionsarbejde?”

Ved hjælp af diskurs og indholdsanalyse, er det blevet belyst, at der i 1945 var en generel enstemmig holdning til udstationeringen af de Engandsfrivillige. De eneste der satte spørgsmålstejn ved dette, var Oluf Pedersen og justitsministeren som fremførte at tjenesten for England, var et brud på Grundloven. Generelt var der snak om forpligtelse og ansvar. Dette ansvar og denne forpligtigelse blev formidlet gennem en politisk diskurs, men viste sig endvidere gennem nationale og internationale diskurser. Det kom til udtryk ved hjælp af forskning fra Lorentzen og Lønborg, at *Politiken* umiddelbart, var den eneste avis, i deres udvalgte aviser, som satte spørgsmålstejn ved aftalen i 1945. *Kristeligt Dagblad*, som var uafhængigt borgerligt formidlede en positiv diskurs, og viste forskellige, virkemidler ved at afbenytte specifikke ord, for, må man antage at overbevise læseren med denne diskurs samt virkemidler, der også kunne ses i de officielle gengivelser af politiske udtalelser. Nordjyllands-Socialdemokrat, der var socialdemokratisk, fremmede også det ansvar, Danmark havde overfor verden, ligesom *Information*, den uafhængige avis udtrykte. Det blev dog også gjort klart, at der især fra radikal side, blev udvist uenighed om hvordan forpligtigelserne skulle opfyldes. Dette repræsenterede De Radikales fastholdelse i neutralitetspolitikken, der dog senere ændredes. Der var ikke i 1946 den store fokus på den forpligtigelse, som Danmark havde overfor udlandet, men derimod viste der sig at opstå en større splittelse i den politiske diskurs.

En del af grunden til aftalens oprettelse, var ifølge politiske ståsteder, at Danmark skulle være en del af de allierede magter og dermed det, man mente de Englandsfrivillige, kunne være med til at styrke. *Kristeligt Dagblad* var her igen fortalende for aftalen, og skrev, at det ville understrege Danmarks plads som allieret og demokrati. *Land og Folk* gav i 1945 udtryk for, at man skule passe på dem, som forsøgte at underminere Danmarks status som medlem af De Forenede Nationer. De mente her

Retsforbundet, som Oluf Pedersen var en del af. Det kommunistiske *Land og Folk* gav flere steder i 1945 udtryk for, at de stod bag Danmarks stilling som allieret. I 1946 skete der dog noget indenfor partiet og dets organ *Land og Folk*, da der i *Social-Demokraten* blev skrevet, at *Land og Folk* gjorde alt for at mistænkeliggøre Danmark i Sovjetunionens øjne. Sovjetunionen havde været en del af de allierede magter under krigen, men blev ikke længere betragtet som værende allieret. Dette karakteriserede den ændring, der altså skete i *Land og Folks* holdning og diskurs omkring Danmarks plads som allieret. I 1946, så man altså også den splittelse, som kunne ses omkring ansvar og forpligtelse. En splittelse, der muligvis blev styrket af diskussionen omkring atombomben, og en bombeeksplosion i Aalborg.

Ordet koloni og imperialismen var også noget, der havde en plads i de Englandsfrivilliges udstationering. Her da der af flere omgange blev henvist til England og Rusland som imperier. Dermed blev der skabt en negativ diskurs omkring udstationeringen, da ordet koloni allerede var en upopulært i 1945. Her skilte *Social-Demokratens* diskurs sig ud, da de valgte at bringe en overskrift, der indeholdt ordet kolonihær, men der var ikke noget politisk udgangspunkt, som talte for, at avisen skulle være imod hvervningen eller at det omhandlede de gamle kolonier. Det kan dog stadig have skabt en negativ diskurs, da ordet var negativt ladet. Der eksisterede imperier i disse år, og det var først ved *Indian Independence Act*, at Indien blev sat fri af det engelske styre, og fik selvbestemmelse. Indien var et af de steder, som de Englandsfrivillige blev udsendt ud til, og derfor har verdenssituationen med England karakteriseret som et imperium fra flere sider, ikke haft en positiv diskurs. Her var der en splittelse i og med *Land og Folk* kaldte Amerika og England for imperier, mens den konservative *Roskilde Avis*, bragte en bragt en artikel fra New York tribune, som karakteriserede Rusland som værende et Imperium. Endnu engang var der en splittelse rent politisk, men selvom de var splittede, så var de diskurser, som i sidste ende var negativt ladede, i og med det handlede om de upopulære imperier.

Jo længere væk fra krigen Danmark kom, des mindre omtale var der også omkring de Englandsfrivillige, hvilket nedsatte diskursen drastisk, da andre ting begyndte at overtage diskursen i aviserne. Dog var der en del snak om de omkostninger, der fulgte udstationeringerne. Juridisk set blev den som sagt af Oluf Pedersen anset som værende imod grundloven, og ifølge *Kristeligt Dagblad*, var de økonomiske dispensationer til familierne derhjemme for små. Stort set alle aviser printede artikler, som snakkede om mangel på arbejdskraft, hvor de Englandsfrivillige blev beskrevet som en del af grunden. Demografien i landet blev diskuteret i det konservative *Nationaltidende*, og her skrev man, at manglen på arbejdskraft skyldtes lave fødselstal hvilket talte imod de andre avisers

konklusioner. Denne mangel på arbejdskraft, var dog ikke støttet op om af en del af forskningen, da Paludan, Busck og Poulsen skrev at ledighedsprocenten i 1946 var på 6 procent. Om ikke andet, så blev der omkring omkostningerne skabt en del negativ diskurs, som stort set steg gennem hele perioden, men virkelig fyldte det meste af den diskurs, som aviserne var med til at skabe. Som 1948 indtraf, var det mere den økonomiske hjælpeplan fra Amerika, som havde overtaget, og de Englandsfrivillige, som i dette år demobiliseredes, fik næsten ingen plads, ud over deres oplevelser i Palæstina. Denne mangel på diskurs blev set i alle aviserne. Der hvor alle aviser dog specielt bragte samme nyhed, uden synlige politiske virkemidler var ved mordet af Lillian Miller. Her bar overskrifterne præg af at styrke salgstal. Generelt blev der ikke diskursmæssigt givet udtryk for at de store politiske opinioner, havde indflydelse på diskursen omkring de Englandsfrivillige. Det kan dog noteres at *Land og Folk* og det kommunistiske ståsted skiltes fra resten af aviserne og deres ståsteder, hvilket også passer med den stigende snak om Atombomben samt samarbejdet med de allierede. Problemformuleringens udgangspunkt var at undersøge diskursen omkring de Englandsfrivillige kom til udtryk, og konklusionen må være, at den gennem perioden 1945 til 1948 løbende undergik en udvikling i forhold til mængden af omtale. Derudover var der som sagt ikke de store politiske kampe omkring de Englandsfrivillige, udover dem med *Land og Folk* og modbevægelsen. Der eksisterede både negative og positive diskurser samt internationale og nationale diskurser, som danskerne i denne tid har været en del af. Det kan konkluderes, at det tidspunkt hvor diskursen, var mest ensrettet blandt alle aviserne, var i begyndelsen, da aftalen blev lavet. Specialet er selvfølgelig underlagt de faldgruber, som følger analysen af aviser, da det er umuligt at undersøge alle aviser fra dette tidspunkt, men ud fra de aviser jeg har valgt at inddrage, mener jeg at den offentlige diskurs, er godt repræsenteret i det analyserede materiale.

9 Anvendt litteratur

- Andersen, Steen M. *Modstandsorganisationen Ringen 1941-1945: Oplysning, Kamp, Politik: En Undersøgelse Af Ringens Opståen, Sammensætning, Udbredelse, Arbejde Og Formål*. Odense: Odense universitetsforlag, 1984.
- Baylis, John, Steve Smith, and Patricia Owens, eds. *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. Seventh edition. Oxford, United Kingdom ; New York: Oxford University Press, 2017.
- Birkeland, Sven Arvid. *I Krigens Kølvan: Danske Skæbner Efter 2. Verdenskrig*. 1. udg. København: Gyldendal, 2009.
- Christensen, Lars. *En sikker borgerlig stemme: Det Konservative Folkeparti gennem 100 år*. København: Det Konservative Folkeparti, 2016.
- Clausen, H. P. "Aviser Som Historisk Kilde," Vol. 5. udgave. Aarhus: Institut for Presseforskning og Samtidshistorie., 1972.
- Darwin, John. *Britain and Decolonisation: The Retreat from Empire in the Post-War World*. 7. [Nachdr.]. The Making of the Twentieth Century. Houndmills, Basingstoke: Macmillan, 1999.
- Duedahl, Poul, and Michael Hviid Jacobsen. *Introduktion til dokumentanalyse*. University of Southern Denmark studies in history and social sciences 394. Odense: Syddansk Universitetsforl, 2010.
- Fairclough, Norman. *Kritisk diskursanalyse: en tekstsamling*. Kbh.: Hans Reitzel, 2012.
- Frantzen, Ole L., ed. *Danmarks krigshistorie*. København: Gads Forl, 2008.
- Hansen, Søren Toft. "Det stod i avisen... kildekritiske overvejelser ved brug af aviser." *aalborg: Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet*, 2001.
- Jakobsen, Peter Viggo. "Fra Palæstina Til Afghanistan – Danske Soldater i International Tjeneste 1945-2005." In *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48*, 6–15. København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006.
- Jensen, Bent. *Ulve, Får Og Vogtere: Den Kolde Krig i Danmark, 1945-1991*. København: Gyldendal, 2014.
- Jensen, Mona. "Kortlivet Opgør Med Neutralitetspolitikken - Den Politiske Baggrund for Udsendelsen Af de Frivillige." In *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48*, 52–97. København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006.
- Juul-Heider, Ebbe. "Military conduct - very good." *Hærnyt*, no. 3 (1999): 4–7.
- Kirchhoff, Hans, Henrik S. Nissen, Henrik Dethlefsen, and Henrik Lundbak, eds. *Fra mellemkrigstid*

- til efterkrigstid: festskrift til Hans Kirchhoff og Henrik S. Nissen på 65-årsdagen oktober 1998.* København: Museum Tusculanums Forlag, Københavns Universitet, 1998.
- Kjærsgaard, Kristine. *Danmark i FN*. 1. oplag. 100 danmarkshistorier. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2018.
- Lorentzen, Jakob Knud Bro, and Jakob Helth Lønborg. "Danske Frivillige i Den Engelske Hær 1945-1948." Syddansk Universitet, 2005.
- . "De Frivillige i Den Engelske Hær: Betingelser, Rettigheder Og Opgaver." In *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48*, 118–52. København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006.
- . "De Frivilliges Sociale Profil." In *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48*, 98–117. København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006.
- Mariager, Rasmus. "Små Brikker i et Større Politisk Og Økonomisk Spil - de Frivillige i Lyset Af Udviklingen i Det Dansk-Britiske Forhold 1945-48." In *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48*, 16–51. København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006.
- Mariager, Rasmus, and Peter Viggo Jakobsen. *Hvor som helst i det Britiske Verdensrige: danske frivillige i britisk tjeneste 1945-48*. København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006.
- Nilsson, Lene. "Danske Mænd i Den Engelske Hær 1945-1948." *Siden Saxo* 22, no. 1 (2005): 4–14.
- . "Et Godt Stykke Ambassadørarbejde - de Frivilliges Indsats, Baseret På Deres Egne Beretninger." In *Hvor Som Helst i Det Britiske Verdensrige: Danske Frivillige i Britisk Tjeneste 1945-48*, 153–92. København: DIIS, Dansk Institut for Internationaler Studier, 2006.
- Paludan, Helge, Steen Busck, and Henning Poulsen, eds. *Danmarks Historie: I Grundtræk*. 2. reviderede udg. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2002.
- Skou, Kaare R. *Dansk politik A - Å: leksikon*. 2. [rev.] udg., 1. opl. København: Aschehoug, 2007.
- Søllinge, Jette D., and Niels Thomsen. *De Danske Aviser: 1634 - 1991. 3: 1918 - 1991*. Odense: Odense Universitetsforl. i Komm, 1991.
- Weber, Frank. "For King and Empire - de Glemte Danskere." *Humaniora* 7, no. 3 (1993): 16–19.
- Zielonka, Jan. "Empires and the Modern International System." *Geopolitics* 17, no. 3 (July 2012): 502–25. <https://doi.org/10.1080/14650045.2011.595440>.

10 Anvendte kilder

- Aalborg Amtstidende*, 4. september 1945, Rekruttering af unge danske til den engelske hær”
- Aalborg Stiftstidende*, 18. februar 1946 ”Danske Soldater i England mistænkt for mord”
- Aarhus Stiftstidende*, 19. februar 1946 ”Dansk Soldat afhørt om Mordet paa Kvinden i den Grønne Kjole”
- Aarhus Stiftstidende*, 21. februar 1946 ”Saa den Myrdede kæmpe for Livet”
- B.T.*, 16. april 1948 ”Hellere Danmark end Palæstina”
- Berlingske Tidende*, 27. marts 1946 ”Hvor er Arbejdskraften gaaet hen?”
- Berlingske Tidende*, 19. juni 1948 ”Britisk Militærtjeneste gælder”
- Berlingske Tidende*, 3. august 1947 ”2400 Danskere i den engelske Hær skal demobiliseres.”
- Berlingske Tidende*, 30. september 1945, ”som allieret Nation har Danmark opfyldt sin Pligt”
- Demokraten*, 18. februar 1946 ”Dansk Frivillig indblandet i engelsk Mord-Affære?”
- Fyens Stiftstidende*, 19. februar 1946 ”Høj, dansk Frivillig med Barneansigt eftersøges for Mord i England”
- Horsens Avis*, 26. februar 1946 ”Nyt Kvindemord i England”
- Indian Independence Act*, 1947 (10 & 11 Geo. 6. Ch. 30)
- Information*, 18. februar 1946 ”Kvinde myrdet i England dansk Soldat mistænkt”
- Information*, 8. april 1946 ”Anders Vigen”
- Information*, 7. juni 1945 ”Der er Brug for Folk som kan afløse de allierede Tropper”
- Information*, 4. september 1945, ”frivillige”
- Information*, 2. december 1947 ”Danske Englandsfrivillige ikke Soldater herhjemme”
- Jyllands-Posten*, 19. februar 1946 ”Mystisk Mord i England, 600 danske Frivillige undersøgt”
- Jyllands-Posten*, 13. september 1945 ””Christmas Møller tilbageviser i Folketinget Angrebene paa Udenrigstjenestens Mænd”
- Kristeligt Dagblad*, 11. juli 1945 ”Frivillige Danskere skal nu rekrutteres til kamp mod Japan”
- Kristeligt Dagblad*, 7. september 1945 ”Stor Udenrigsdebat i Anledning af San Francisco-pagten”
- Kristeligt Dagblad*, 12. september 1945 ”De frivillige til den engelske Hær”
- Kristeligt Dagblad*, 6. oktober 1947 ”Indiens nød”
- Land og Folk*, 19. februar 1946 ”Morderen beskrives som lyshaaret Dansker”
- Land og Folk*, 20. februar 1946 ”Morderen alligevel ikke dansk Soldat?”
- Land og Folk*, 13. juni 1945 ”Kolonierne kræver Frihed og Demokrati”
- Land og Folk*, 2. oktober 1945, ”Skal vi heller ikke være allierede?”

Lolland-Falsters Social-Demokrat, 4. september 1945, ”Den engelske Hær optager unge danske som Frivillige”

Nationaltidende, 4. august 1946 ”Hvor bliver Landets Arbejdskraft af?”

Nordjyllands Social-Demokrat, 4. september 1945 ”Ikke glemme Verden”

Politiken, 4. september 1945 ”Danske frivillige kan nu melde sig til den engelske Hær”

Roskilde Avis, 18. september 1946 ”Er det Imperialisme”

Skive Folkeblad, 4. november 1946 ”Canterbury – et lille Danmark i England”

Social-Demokraten, 3. januar 1948 ”Marshall-Planen”

Social-Demokraten, 6. maj 1946 ”Vi bekæmpede ikke Diktaturet for bagefter at ligne det”

Social-Demokraten, 2. juni 1946 ”Pressefrihed”

Social-Demokraten, 4. september 1945 ”Danske Frivillige til Englands Kolonihær”

Silkeborg Avis, 14. januar 1946 ”UNO drøfter i denne Uge Atombomben og UNRRA”

Silkeborg Avis, 14. januar 1946 ”UNOs Forhandlinger”

Vejle Amts Folkeblad, 30. marts 1946 ” Indien foran Opfyldelsen af en gammel Drøm – Landet vil være selvstændigt: men der er ikke Enighed om hvordan”

Ærø Avis, 17. september 1946 ”Opsigtsvækkende Tale af den amerikanske Handelsminister”